Végeladás a helyiség kiüritése miatt:

Mezőgazdasági gépek

leszállitott árakon. 2134

Mozgonyok, gőz-cséplő-, arató- és szecskavágó-gépek, emelő-csigák, központi szivattyúk stb.

Reading Iron Works Ld.

Ügynökségi iroda: Thonet-udvarban, *Mária-Valeria-utcza, Budapesten.*

Kitünő hatással bir

mint *házi szer gyomorbajok, elrontott gyomor s étvágytalanságnál*

Dr. FERINI

ÉLET-GYÓGY-ITALA.

Egy nagy üveg ára 80 kr., kicsinynek 42 kr.

Ugyanott a rövid idő alatt oly nagyhirüvé lett **köszvény-szesz,** (mely idült köszvény ellen is használ) à *1 frt 20 krajczárért* szintén kapható.

Egyedül megszerezhető **FRANZ V.** föraktárában **SCHWARZ HENRIK**-nél Budapesten, egyetem-tér 2. szám 1940—1

A FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irodalmi intézet kiadásában Budapesten (egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

IFJUSÁGI IRATOK.

Angol remekirók müveiből.

Szerkeszti

VACHOTT SÁNDORNÉ.

Ára füzve 1 frt 40 kr.

ÖLCSÓ KÖNYVTÁR.

Az „OLCSÓ KÖNYVTÁR" czélja minél olcsóbb áron juttatni a magyar közönség birtokába a hazai és külföldi jeles irók kisebb müveit E könyvtár leginkább a *kisebb regények és époszok, beszélyek és költői elbeszélések, költemények és szinmüvek* tára, de nincsenek kizárva belőle az irodalom más ágai is, kivált oly történelmi kisebb munkák, melyek tartalmuknál fogva és formaszépségre nézve kitünők.

Az „OLCSÓ KÖNYVTÁR" nem bizonyos osztályt vagy kort tart szeme előtt, hanem az egész müvelt közönséget s nem annyira kétes becsü ujdonságokkal kiván kedveskedni, mint inkább elismert becsü müvekkel. A hazai és külföldi remekirókból a legkitünőbb müveket közöljük s fölelevenitjük egyszersmind némely jeles irók oly müveit és forditmányait, a melyek még nem voltak összegyüjtve, vagy önálló kiadásban nem jelentek meg s igy a közönségre nézve mintegy elveszetteknek tekinthetők. De adunk néha uj müveket is, s a szakértő szerkesztőség a megválogatásban a jó izlés mellett kiváló figyelemmel lesz a magyar közönség szükségeire is, hogy könyvtárunk ne csak olcsóságánál, hanem tartalmánál fogva is magyar családi könyvtárrá emelkedhessék.

Minden füzet önálló könyv levén, külön is megszerezhető. Épen azért nem nyitunk reá előfizetést, hogy mindenki azt a füzetet vehesse meg, a melyre szüksége van. Az évenkint megjelenő füzetek száma nincs meghatározva, sem időhöz kötve. A körülmények szerint adunk évenkint 20—30 füzetet, s ha a vállalat a közönség részvétével találkozik, ennél többet is.

Az olcsó könyvtár eddig megjelent füzetei.

1. **Dorottya,** vagyis **a dámák diadalma a farsangon.** Furcsa vitézi versezet IV könyvben. Irta *Csokonay Vitéz Mihály*. Füzve 20 kr.
2. **Bret Harte kaliforniai beszélyei.** Angolból forditotta *Belényesi Gábor*. Füzve 40 kr.
3. **Kölcsey Ferencz. Beszélyek.** Füzve 20 kr.
4. **Machiavelli.** Irta *Macaulay T. B.* Angolból ford. B. P. Füzve 20 kr.
5. **Kerényi Frigyes összes költeményei.** Füzve 60 kr.
6. **Sandeau. Montsabreyi kastély.** Füzve 20 kr.
7. **Fanni hagyományai.** Beszély, irta *Kármán József*. Füzve 20 kr.
8. **Sollohub gróf. Előkelő világ.** Orosz beszély. Füzve 30 kr.
9. **Szigligeti Ede. Liliomfi.** Eredeti vigjáték, népdalokkal, zenével, három felvonásban Füzve 20 kr.
10. **Dickens Károly. Karácsoni ének** prózában, levén voltaképp egy karácsoni kisértetes beszély. Angolból forditotta *Belényesi Gábor*. Füzv. 30 kr.
11. **Beszélyek az orosz életből.** Gogol Miklós után. Füzve 20 kr
12. **Chateaubriand. Atala.** Francziából ford. *Csiky K.* Füzve 20 kr.
13. **Tennyson Alfréd. Király-idyllek.** I. Helén. — II Ginevra. Angolból forditotta *Szász Károly* Füzve 20 kr.
14. **Macaulay T. B. Lord Bacon.** Angolból ford. *B. P.* 40 kr.
15. **Kemény Zsigmond. Szerelem és hiuság.** Beszély. Füzve 30 kr.
16. **Hugo Victor Hernani.** Szomorujáték öt felvonásban. Forditotta Szász Károly. Füzve 30 kr.
17. **Kölcsey Ferencz szónoki müvei.** Füzve 60 kr.
18. **Jósika Miklós. Egy igaz ember.** Beszély. Füzve 20 kr.
19. **Conscience V. A szegény nemes.** Flamand beszély. Francziából forditotta *Greguss Ágost.* Füzve 40 kr.
20. **Pope S. A mübirálatról.** Tanköltemény. Angolból forditotta *Lukács Móricz.* Füzve 20 kr.

A Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet kiadásában Budapesten (egyetem-utcza 4. szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

ADOMA-TÁR.

Magyar népadomák, élczek és furcsa ötletek gyüjteménye.

Ára füzve 80 kr.

PÉNZ

6-os kamatra

földbirtokok-, uradalmak- és bérházakra, ugyszintén **községi kölcsönök** egész **Ausztria-Magyarország** és **Erdély** számára, bármely összegben, 64 féléves részletekbeni visszafizetésre folyvást kaphatók a **hatós. enged. leszámitoló és leszámitolást közvetitő iroda által Bécsben, Stadt, Schottenhof, 12. Stiege, Thür 8.** Levelek bérmentve és német nyelven kéretnek intéztetni. 1095

Cs. és kir. szabadalm. a maga nemében egyetlen hatásu **patkány és egér-irtószer.** Egy bádog-doboz ára 1 frt, 6 doboz 5 frt o. é

Valódi perzsiai, minden **rovart-irtó-por.** Közvetlen szálitmányu, vegyileg tiszta növénykészitmény, csupán válogatott, jótállás mellett biztosan ható alkatrészekből összeállitva, teljesen méreg nélküli, mint a **poloskák, bolhák, moly, házi tücsök, svábbogár, hangyák stb.-ket** felülmulhatlanul biztosan és teljes hatásu irtószer gyanánt elismerve dobozokban (minden doboz egy szóró-készülékkel ellátva, 1 frt 55 kr, és 30 kr o. é.

Cs. és kir. szab. gyökeresen ható **poloska-irtószer,** butorok számára. Egy nagy üveg 50 kr, 6 üveg 2 frt 55 kr, 1 kis üveg 30 kr, 6 üveg 1 frt 53 kr o. é

Fölülmulhatlan hatásu **poloska-irtószesz** falazat számára. Festésnél, meszelésnél vagy falak mázolásánál a festékbe, mészbe vagy vakolatba keverésre alkalmas.

Egy pintes üveg ára 1 frt, 6 pintes üveg 5 frt o. é. 1 pintes üveg elégséges egy középnagyságu szobára.

Specialitás, kitünően biztos és gyökeresen ható **svábbogár** (Heimchen) **irtó-por.** 1 csomag ára 50 kr 6 csomag 2 frt 55 kr o é.

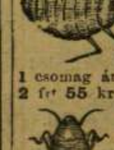

Teljesen méreg nélküli, gyorsan és biztos hatásu **oroszbogárt** (csótánybogár) irtó-por, dobozokban (kü önszóró készülékkel ellátva), ára 1 doboznak 1 frt és kisebb 55 kr o. é.

Elpusztithatlan **mézga-fujtatók,** melyek segélyével a rovar- vagy 2044 oroszbogár-por egyformán szétszórható, és a legkisebb hasadékokba belövelhető. Egy darab ára 50 kr. o. é.

Számos megrendelést vár:

REISS B.,

magyar kir. szab. vegy-szerek gyára

Budapest, király-utcza 46.

661 **Főraktár:** 733

Maager W. urnál,

Bécs, III. Heumarkt 3. sz. a.

fiókraktár:

Heyek Adolf ur fiókjában,

PESTEN, HÁROM KORONA-UTCZA 9. SZ.

EPILEPSIE

(nehézkór) levél utján gyógyittatik dr. KILLISCH, különleges orvos által Neustadtban, Drezda mellett (Szászországban). *Már 8000-nél többen sikerrel gyógykezeltettek.* 1110

A dr. Bayer-féle

cs. kir. szabad. valódi

PULCHERIN

az egyedüli ártalmatlan **szépitőszer;** a bőrt vakitóan fehérré teszi, az arcznak az ifjúság rózsapirját kölcsönzi, s egyúttal a legjobb szer **szeplők, májfoltok** és **pörsenések** ellen.

Ára üvegenkint 1 frt 50 és 80 kr.

EL BENITO,

legjobb szer a haj tökéletes újjánövesztésére;

a fejkorpát eltávolitja; s a hajnak fényt és természetes szint kölcsönöz.

Ára üvegenkint 1 frt 80 kr.

Preshel-féle

STORAX-CRÊME.

Ajánlatos szer a bőr finomitására, s a bőrkiütések gyökeres eltávolitására.

Egy üveg ára 80 kr.

Valódi *minőségben kaphatók* **SCHWARZ HENRIK-nél** *Budapesten, egyetem-tér 2. sz. alatt.* 2169

Dr. LENGIL FR.

NYIR-BALZSAMA.

Már magában a növényi nedv, mely a nyirből, ha annak törzsébe fúrunk, kifolyik, ember-emlékezet óta mint a legkitünőbb szépitő-szer ismeretes; ha még e nedv a föltaláló utasitása szerint vegyi uton balzsammá készittetik, majdnem csodás hatással müködik.

Ha például azzal az arcz vagy egyéb bőr-részek este bekenetnek, már a következő reggelen alig észre vehető pikkelyek válnak el a bőrtől, s az ezáltal vakitóan fehérré és gyöngéddé tétetik.

Ezen balzsam elsimitja az arczon támadt ránczokat és himlő-helyeket, és annak ifjui arcz-szint ad; a bőrnek fehérséget, gyöngédséget, frisseséget kölcsönöz; szeplőt, májfoltokat, anyajegyet, az orr vörösségét, bőr-atkákat és a bőr egyéb tisztátalanságait a legrövidebb idő alatt eltávolitja. Egy korsó ára, használati utasitással együtt 1 frt 50 kr., póstán küldve 10 krral több. 1788-80

RAKTÁR: Pesten **Török József** gyógyszerésznél, király-utcza 7.—Pozsonyban: **Pisztory** gyógyszerésznél, Mihálykapu.

ADAMCSIK JÁNOS

lakatos-mester, Budapesten, VII. ker. Wesselényi (aréna) utcza 3. sz. a nagykereszt-utcza sarkán

ajánlja dús raktárát mindennemü

takaréktüzhelyekből

lemez- v. cserépfalazattal,

valamint falazás nélkül. 2152

Vidéki rendelmények pontosan eszközöltetnek, és árjegyzékek kivánatra küldetnek.

1 ft. Alkalmi vétel! 1 ft.

Egy „Philadelphia" elegans nyári kelme férfi-kalap, könnyebb, szebb és tartósabb a szalmakalapnál. Megrendeléseknél a fejbőség mérteke kéretik. Csomagolás 25 kr.

25 kr. Egy eredeti japáni zárható legyező, melynek sajátságos elegans kiállitása tanuskodik valódiságáról. Czélszerűsége fölülmulja az Európában készülteket.

35 kr. Egy darab büvös csodatoll elegáns toll-tartóval, mely egyszerüen vizbe mártva, naponkénti használata mellett magában tartalmazza az egy évre szükséges tintaanyagot.

1 ft 80 kr. Egy darab gőz-pipaszár-tisztitó, sárgarézből készült borszeszlámpával és kis katlannal ellátott g pecske, melylyel eddig el nem ért tökéletes módon tisztithatni a pipaszárakat.

1 ft. Egy az időjárást előre jósló barát, mely eredeti kiállitása mellett még egy hévmérőt is tartalmaz.

60 kr. Egy lovagló-ostor mely egy darab rhinoceros-bőrből van kivágva s ép oly czélszerü, mint elpusztithatlan.

60 kr. párja a „ventilated garters" czimü valódi amerikai harisnya-kötöknek, melyek ezüstölt sodronyból készültek.

85 kr., 1.20, 1.40. darabja a jelenleg oly divatos badeni megyfa sétabotoknak

30 kr. darabja a 90 centimeter hosszu, hajlékony, felette könnyelmes rugany szivarszipkáknak

20 kr. egy párisi, a fülemüle dalát természethüen utánzó érc-sip vagyis csodamadár

40 kr. Egy Manilla és zsoló nyári adiva tárca. — Szinte ilyen cigarettéknek 35 kr.

85 kr. Egy zsebbeli gyufatartó szélben gyujtó kanóccal, alpaccából készülve.

35 kr. Egy összehajtható zsebbeli bőr ivópohár fenymázolt bőrből.

8—90 kr. 1 ft 1.30. minden nagyságu szürke és szines ruganyos labdák.

85 kr. Egy sárga kantárbőrből készült szilárd Plaidszij.

frt 7.50, 8.—, 8.80, 9.50, 10.50 egy 38 42 46 50 54" hosszu, mindkét oldalán hordható, barna belésü fekete vizmentes rugany eső-öltöny.

35 kr. Egy uj párisi találmányú önmüködő üveg légyfogó-boriték, nagy mennyiségü legyek nem undoritó fogására. Csomagolás 25 kr.

Ajánljak

KERTÉSZ és EISERT Budapesten, Dorottya-utca 2. sz.

Irásbeli megbizások gyorsan. Nagy árjegyzékünk kivánatra ingyen.

Kiadja és nyomatja Franklin-Társulat Budapest, egyetem-utcza 4.

Előfizetési föltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre .. 12 frt, félévre .. .. 6 » | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre .. 8 frt, félévre .. .. 4 » | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre .. .. 6 frt, félévre .. .. .. 3 »

31. szám. — 1876. Budapest, julius 30. XXIII. évfolyam.

FÉNYES ELEK.

(1807—1876.)

Félre a világtól, melynek zajában s munkálkodásában egykor oly tevékeny részt vett, félig önkénytes, félig kényszerült számüzetésben a társaságból, melynek egykor oly kedvelt s népszerü tagja vala, elfeledve csaknem mindenkitől: halt meg Fényes Elek. Ő volt uttörője Magyarországon a statisztikai tudományoknak, az ő nagy gonddal, fáradsággal, saját erején, közvetlenül az első forrásokból összegyüjtött adatai képezték nagy ideig az egyetlen anyagot, melyből hazánk földrajzi, közgazdasági s átalános statisztikai viszonyainak ismeretét mindnyájan meritettük; e téren dolgozatai egész kis könyvtárt tesznek; — de meghaladva az időtől, érdemei elfeledve, talán eléggé fontos, de mindenesetre mellékes okokból: meg kelle érnie egy nemzetközi statisztikai kongresszus Budapesten tartásának előkészületeit, a nélkül hogy az azokban való részvételre ő, hazánknak a most élők közt első, sokáig egyetlen statisztikusa, csak fel is szólittassék.... Igy mulik el minden. S hányszor ismétlődik a legszomorubb látvány: hogy élő ember tuléli önmagát; s érdemeit és emlékezetét, még életében, eltemetve látja kortársai között. Fényes Eleknek ez a szomoru sors jutott.

1807-ben született, Biharvármegyében, Csohajon, nemes családból. Hét éves korában a debreczeni kollégiumba ment, 1822—4-ig Nagy-Váradon bölcsészeti, 1824—6-ig Pozsonyban jogi tanfolyamot végzett. 1829-ben tette le az ügyvédi esküt, s 1830-ban, mint absentium ablegatus volt jelen a pozsonyi országgyülésen. Onnan visszatérve, a helyett hogy az ügyvédséget folytatta volna, diplomáját fiókjába rejtve, kedvencz tanulmányaira, u. m. földrajzra, statisztikára és nemzetgazdaságra forditá minden idejét, s elkezde adatokat gyüjteni Magyarország terjedelmes és részletes leirásához, és e czélból — mivel még akkor alig volt más módja az adatgyüjtésnek, több utazást tett a hazában. 1831-ben bihari birtokán, 1832 után pedig, midőn megházasodott s Pozsonymegyébe Sárosfára költözött, részint gazdálkodással, részint utazással tölté idejét, 1836-ig, midőn állandóul Pestre költözött. Itt egészen az irodalomnak és a közügyeknek élt; különösen élénk részt vett az egyesületi életben. Senkinek sem volt több érdeme az iparegyesület megalakitásában, mely mellett szóval és tollal küzdött, különösen az iparügy organumául szolgáló „Ismertető," majd az egyesület által alapitott „Hetilap" czimü közlönyökben.

Nevét már ekkor megalapitotta statisztikai munkáival. Első nagy müve: „Magyarország és a hozzá kapcsolt tartományok mostani állapota, statisztikai és geografiai tekintetben" 1836—40 közt jelent meg, hat nagy kötetben. Az első kötet megjelenése már 1837-ben megszerezte neki az akadémiai lev. tagságot s mikor a munka utolsó kötete megjelent, és egyidejüleg második kiadása is megkezdődött, az akadémia a kétszáz aranyos nagy jutalmat annak itélte. E megtiszteltetésben még egyszer részesült, midőn a nagy jutalom az ő „Magyarország statisztikája" (1844. két kötetben) és Garay összes költeményei között osztatott meg. A haza ismertetésére szolgáló munkái közül megemlitendő még „Magyarország geografiai szótára," négy kötetben, első mü e nemben, s nem puszta helynévtár, hanem az egyes helyek történeti és földrajzi leirását is magában foglaló. Adott ki

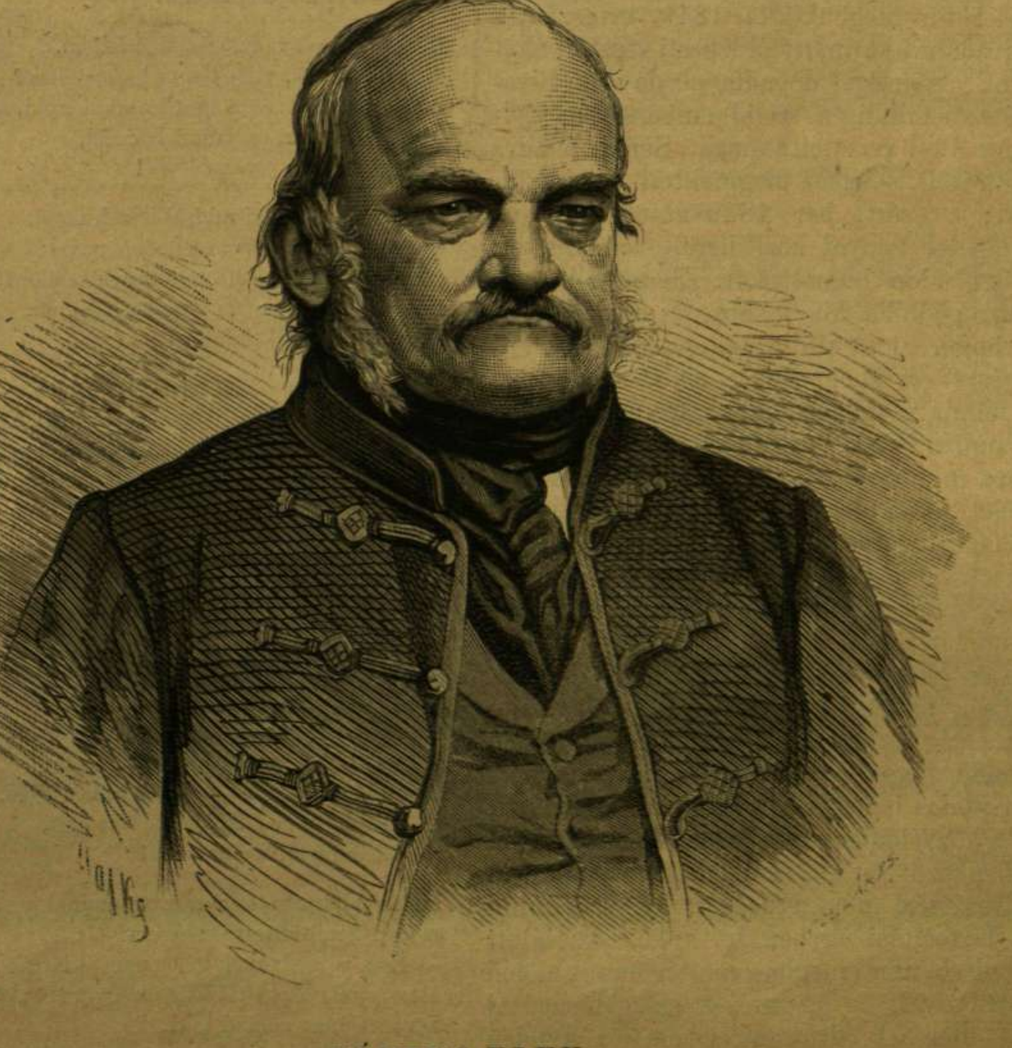

FÉNYES ELEK.

(1845-ben) „Közönséges kézi és iskolai átlászt“ is, közhasználatra.

De szintoly nagy hatással müködött a társadalmi és politikai irodalom terén is. Kiadta Erdélyi János (nem a költő) „Nemzeti Iparunk“ czimü nevezetes müvét, bevezetéssel; Lipcsében szabadszellemü czáfolatot nyomatott Wildner bécsi jogtudós „Magyarország hátramaradása“ czimü magyarfaló röpirata ellen, számtani adatokkal alaposan czáfolván meg, s érvekkel zuzván szét ennek nagyképü, öntetszelgő, pedig légből kapott állításait. Jeles értekezések, birálatok, ismertetések s egyéb czikkek vannak tőle, az általa szerkesztett iparegyesületi közlönyökön kivül az akkori idő majdnem valamennyi szabadelvü lapjában s egyéb időszaki vállalatokban.

Ennyi, az irodalom és egyesületi müködés terén szerzett érdemeit nagy elismerés, sőt népszerüség jutalmazta. Nemcsak hogy a haza tudósai közt az elsők egyikének tartatott, hanem társadalmi téren is sok kitüntetés érte. 1843-ban a gazdasági egyesület előadója, később az iparegylet és védegylet igazgatója s a nemzeti körnek (mely akkor a főváros, sőt az egész ország szabadelvü elemeit egyesitette magában) köztiszteletben álló s szeretett elnöke volt. Mint a kör elnöke, népszerüségének s a politikai térre is foganatosan s erélyesen kiterjedő hatásának tetőpontjára jutott. Vezetése alatt, ezen szerény alapon keletkezett kör diszre és erőre emelkedett; a müvelt s egyszersmind nemzeties társalkodás gyülőhelye, minden nemü hazafias inditványok és vállalatok középpontja, a szabadelvü eszmék és törekvések tüzhelye lőn.

A forradalom Pesten találta Fényest a zajos radikál kör közepében. A megalakult miniszteriumban a belügyi tárcza statisztikai osztályának lett főnöke. Képviselőjelöltül is föllépteték a gödöllői kerületben, hol egy kis birtokot szerzett volt magának, de befolyásos ellenjelöltje, pénz- és véráldozattal megbuktatta. 1849. tavaszán, a forradalmi kormánytól a pesti vésztörvényszék elnökségét fogadta el, de ezen hivatalában mindig a szelid emberiesség szelleme által vezettette magát. Senkit halálra nem itélt, sokakat megmentett szavazatával; s ezért, bár 1849 oktoberében az Ujépület foglyai közé került, felmentetett s szabadon bocsáttatott. Eleinte félre vonult gödöllői kis lakába, s eredetileg is gyönge, most pedig teljesen megrendült egészségét ápolgatta és ismét statisztikai s földrajzi dolgozatokhoz kezdett. Később azonban ismét Pestre jött s a hirlapirodalom munkásai közé lépett. Az 1854-diki keleti háborukor nagy figyelmet ébresztett czikksorozatot irt (a „M. Sajtó“-ban) a keleti kérdésről, s irta a „Török birodalom ismertetését“, mely statisztikai nagyobb munkái közt a legutolsó volt. Részt vett a hazai biztositásügy szervezésében, s különösen az első magyar átalános biztositó társaság alapitásában, melynek aztán első rendü hivatalnoka lőn. De ugyanakkor a hivatalos lap szerkesztésében is részt vett, s a közvéleménynyel és hazafias felfogással ellenkező hirlapi müködésével, egészen elvesztette népszerüségét. Egyszersmind a biztositási ügyben irt s közrebocsátott röpirata miatt meghasonlott nemcsak előbbi barátaival, de az intézet igazgatóságával is, melynek hivatalnoka volt, s kénytelen volt kilépni onnan. 1858-ban az akadémia, csak irói s tudományos érdemeiről emlékezve meg, rendes tagjául választotta; de midőn elmulasztotta, az alapszabályok értelmében, egy év alatt megtartani székfoglalóját, alkalmazták reá a szabály egész szigorát s kitörülték a rendes tagok sorából.

Ennyi csapás és mellőzés elkeseritette s kedélyét fanyarrá tette. Visszavonult mindentől s a férfiunak, ki egész életét a közügy és a tudomány szolgálatában töltötte, ki egykor a társaság egyik legkeresettebb központja vala, — élete utolsó éveiben csak a nélkülözés volt mindennapi látogatója.

Uj-Pesten, hosszas betegségtől s szenvedésektől megtörve, csaknem nyomorban végezte be 69 évre terjedt életét. A nyugalmat és békét csak a koporsó adta meg a sokat szenvedettnek. Felejtsük el tévedéseit, s csak érdemei emlékét őrizzük meg.

—*á*—*r*.

Otaiti leánya.

(Hugo Viktor.)

„Mondd, te menni készülsz lombos partjainkról?
A vitorla leng már, itt hagysz engemet!
A matrózfiuknak vig dalát az éjjel
A friss játszi szellő kunyhómig vivé el,
S vig dalukra szemem könyezett!

Idegen hazádban, messze szigetedben
Ragyogóbb az ég tán s nincsen fájdalom?
Több gyönyört igér ott lelkednek az élet?
De lesz-e, ki egykor megsirasson téged?
S virág van-e ott a sirokon?

Emlékszel-e még, szólj, midőn legelőször
Szigetünkre hoztak kedvező szelek?
S elbüvölte lelked berkünk sötét árnya?...
S ismeretlen ajkad hivó szép szavára
Feléd mentem . . . s megszerettelek!

Szép valék még akkor! de már könyeimtől
Elhervadnak arczom szép virágai;
Oh tán életemben többé nem is látlak!
Ne menj! majd elzengjük dalait hazádnak,
S istened is meg fog áldani!

Hisz te életem vagy, én a tied lettem,
Maradj nálunk, vagy tán megsértettelek?
Búdat majd elűzöm s igaz leszek hozzád,
Őseid hazája, ki tudja mit hoz rád,
S csókjaim lám olyan édesek!

Akard és örökre hű rabnőd leszek majd,
Csak ragyogd be éltem lelked fényivel;
Oh vagy tán szerelmed csak rövidke álom?
Lám az én szerelmem végtelen világom,
S síron tul is lelkem átölel!

Szólj, mi vonja vissza szivedet hazádba,
Tán reád egy szűz vár messze partokon?
Ugy hát menjek én is, csak vigyél el engem!
Hagyj szűz kedvesednek rabszolgája lennem,
Hadd örüljek boldogságodon!

Dalos erdeinknek pálmalombos árnyát,
Hol csak érted élve hűn öleltelek,
Oh ha elhagyom majd, idegen hazában
Tán szivem szakad meg égő bánatában,
Oh de mindegy, csak veled legyek!

Ha szerettél engem, ugy vigyél magaddal,
Hisz szivem csak érted, érted lángola;
Olyan boldog lelkem, ha csak látlak téged,
Oh szerelmed első csókja most is éget,
S elfeledni nem tudom soha!“

Midőn felpirult a szép ragyogó hajnal
A leányka eltünt gyász keservivel;
— És a pálmaberkek többé nem is látták . . .
Messze már a parttól lengtek a vitorlák,
De a hajó, az nem vitte el.

Keszthelyi.

Berlin ostroma.

Elbeszélés a porosz-franczia háborúból.

(Vége.)

E napon tul hadmüveleteink sokkal egyszerübbé lettek. Berlin bevétele épen csak türelem dolga, idő kérdése volt már. Időnként, valahányszor az öreg harczos kifáradt és türelmetlenkedni kezdett, unokája egy-egy levelet olvasott föl neki fiától — természetesen csak költött levelet — minthogy akkortájban kivülről mi sem juthatott be Párisba, és Sedan után fiát, ki Mac-Mahon hadsegéde volt, valamelyik német várba hurczolták hadi foglyul. Elképzelheti ön a szegény leány kétségbeesését, ki atyjáról már hetek óta nem hallott semmit, testvéréről meg bizonyosan tudta, hogy a németek foglya és talán beteg is — és neki mégis boldog, vidám, noha katonásan rövid levelekben kellett beszéltetni öt, oly levelekben, a milyeket a meghóditott földön gyors menetekben elönyomuló harczos itt-ott csak futólag, lopva irhat. Néha elhagyta ereje a szegény leányt s ilyenkor hetekig nem jött semmiféle tudósitás. De olyankor az öreg roszul kezdette érezni magát és nem tudott aludni. Azután megint jött levél Németországból, a melyet a szegény leány az ágy szélére ülve vidám hangon olvasott föl az öregnek, könyeit erőszakkal visszafojtva. Az ezredes vallásos áhitattal hallgatá szavait, kritizáló arczczal mosolygott, helyeselte, birálgatta és magyarázgatta nekünk a homályosabbaknak látszó helyeket. De a fiához intézett válaszokban mutatta magát legnagyobbnak és legnemesebbnek.

‚Soha se feledd, fiam, hogy franczia vagy‘ — mondá, — ‚légy nagylelkü a szegény köznép irányában. Azon légy, hogy az invázió ne legyen tulságos nehezen viselhető rájok nézve.‘ Azután a jó tanácsok egész hosszu sorozata következett, gyönyörü oktatások a tulajdon szentségéről, az udvariasságról, melylyel hölgyek iránt tartozunk — egy szóval a katonai becsületnek valóságos törvénytára, hóditók használatára készitve. Követé ezeket pár átalános megjegyzés a politikáról s a poroszok elé szabandó békeföltételekről. El kell ismernem, hogy e tekintetben csakugyan nem volt követelő.

‚Csakis a hadi kárpótlást, semmi mást! Miért foglalnók el tartományaikat? Csinálhatnánk-e Franczia országot Németországból?‘

Mindezeket határozott, erős hangon mondatolta toll alá s annyi őszinte nagylelküség, oly tiszteletre méltó hazafias meggyőződés ragyogott elő szavaiból, hogy midőn hallgattuk, lehetetlen volt lelkünk mély megindulását visszafojtani.

Ezalatt az ostrom egyre tartott, fájdalom! nem Berliné!

A borzasztó hidegek, a bombázás, ragályok és éhség ideje volt akkor. De hü gondozásunk, erőfeszitésünk s ama fáradhatatlan gyöngédség által, melylyel az öreg harczost környeztük, sikerült elérnünk, hogy betegünk derült vidámsága egyetlen egyszer sem zavartatott meg.

Hogy, hogy nem, az mindegy; elég az hozzá, hogy sikerült nekem az egész ostrom alatt fehér kenyeret és fris hust szereznem az öreg számára. Igaz, hogy ez csakis neki magának volt elég s alig képzelhetne ön valami meginditóbbat, szivrehatóbbat, mint az öreg harczosnak ez ártatlanul önző reggelizései, — az ezredes föltámaszkodott ágyában, asztalkendőjét álla alá szoritotta s mellette unokája ült, egészen soványan és halványan a sok nélkülözéstől; a leány vezette az öreg harczos reszkető kezét ajkaihoz, ő segitette öt az evésnél, ő készitette italát, s mindezt jó kedvvel, vidáman. Ilyenkor aztán az öreg vértes, ujra éledve a jóizün elköltött lakomától, meleg szobája kényelmes otthonában, mikor künn csakugy csikorgott a tél hidege s a hózivatarok csapkodták ablakait, gyakran visszaidézte ébredezni kezdő emlékébe az északi tájakon vivott csatákat, s legalább is ötvenediksz mondá el nekünk a moszkvai borzasztó visszavonulást, mikor semmi más ennivalójok nem volt, csupán megfagyott kétszersült és lóhus.

‚Ugy-e, hogy el sem tudod képzelni, kedves kis leánykám, — lóhust ettünk!‘

Pedig nagyon is el tudta képzelni; két hónap óta ő maga sem evett egyebet. De a mint az öreg harczos végleges fölgyógyulása közeledett, a mi feladatunk is napról-napra nehezebbé vált. A léleknek és testnek az a zsibbadtsága, mely idáig oly kitünő segitségünkre volt, kezdett lassanként eltünedezni. A Maillot-kapu előtt olykor-olykor végbement iszonyu robbanások kétszer-háromszor megdöbbentették öt s mint a jó vadászkutya, hegyezni kezdette rá füleit; kénytelenek voltunk ismét uj győzelmekről hazudozni, melyeket Bazaine vivott ki Berlin alatt; és a tüzérség ama győzelmek tiszteletére ágyuzik a rokkantak palotája előtt. Máskor meg, midőn ágyát az ablak elé toltuk (gondolom, épen a bouzenvali csata napján történt), világosan láthatta, hogy a nemzetőrség az Avenue de la Grande Armée-n gyülekezni kezd.

‚Miféle csapatok azok?‘ — kérdé az öreg ember; azután hallám, a mint magában mormogta: ‚Roszul vannak begyakorolva, igen roszul!‘

Ennyi volt az egész; de abból is észrevettük, hogy ezentul jóval több ovatosságra leend szükségünk. Fájdalom, még sem voltunk eléggé ovatosak!

Egy este, mikor megérkeztem, a leányka szerfölött aggódó arczczal sietett elém.

‚Holnap be fognak vonulni a városba‘ — mondá.

Nyitva volt-e az öreg ajtaja? — nem tudom. De ha ugy néha elgondolkozom e szomoru esemény felől, ugy rémlik előttem, mintha azon estén különösen izgatottnak találtam volna. Valószinüleg kihallgatott bennünket. Csak hogy mi a poroszokról beszéltünk, mig ellenben az öreg a francziákra gondolt, ama dicső diadalmas bevonulásra, melyet ő oly régóta várt epedve; legelől Mac-Mahon a viraggal behintett utczákon, az ő fia mindjárt a maréchal mellett, s ő maga (az öreg vértes) diszegyenruhában künn az erkélyen, katonásan üdvözölve a megtépett lobogókat és löporfüsttől barnitott sasokat, a hogy előtte tova vonulnak.

Szegény Jouvé ezredes! hihetőleg azt hitte, hogy mi azért nem akartuk megengedni neki, hogy csapatainkat bevonulásában gyönyörködjék, mert féltettük a tulságos felizgatástól. Igy tehát mindenki előtt jól el tudta titkát rejtegetni, s másnap reggel, épen a mikor a porosz csapatok megindultak befelé azon a hosszu sétányon, mely a Maillot-kaputól a Tuileriákig vezet, az a széles ablak ott az erkély mögött halkan felnyilt és az ezredes kiléptett az erkélyre sisakosan, hosszu kardjával, viseltes, de annál tiszteletreméltóbb egyenruhájában, milyet Milhaud vértesei viseltek. Most se tudom elképzelni, hogy minő hatalmas elhatározás és a testi erőnek mily csodálatos visszatérése tehette öt képessé arra, hogy fölkeljen és felöltözködjék. Mindazáltal ott állt mereven és szilárdan, mint valami köszobor, az erkély rácsozata mögött, láthatólag elcsodálkozva, hogy az utczák mint elhagyottak, üresek, a házak redőnyei lebocsátva és az egész Páris oly csendes, néma, mint a sir; lobogók mindenfelé, az igaz, de oly különös szinüek — fehérek, vörös keresztekkel — és egy lélek sincs, a ki katonáinkat üdvözölné!

Egy perczig azt képzelte, hogy csalódott. De nem! Amoda tulról az Arc de Triomphe mögül, zavart morajlás volt hallható és a hajnal szürkületén keresztül egy hosszu fekete vonal kigyózott előre, mind közelébb-közelébb jöve. Azután, lassanként egymás után, elö kezdettek villanni a sisakok hegyes csucsai, Jena dobjai peregni kezdettek, s az Arc de Triomphe alatt Schubert diadal-indulója harsant föl, a gyalogság sulyos léptei és a kardok csörgése által ütemszerüleg kisérve. Akkor aztán az utcza egész hosszában elkeseredett, iszonyu kiáltás viharzott végig. „Fegyverre! Fegyverre! Itt vannak a poroszok!“ És az előcsapat első négy uhlánusa ott főnn az erkélyen, ha oda tekint vala, egy öreg férfit láthatott volna hirtelen megtántorodni, kezeivel a levegő után kapkodni s aztán megdöbbentő zuhanással a földön elterülni. Jouvé ezredes halva volt!“

Angolból *Sámi Lajos.*

Périer Kázmér.

1811—1876.

Franczia ország ismét elvesztett fiai közül egy olyan államférfit, kinek neve egész Európában ismeretes volt, mint a mérséklet és szabadelvüség, a rend és alkotmányosság egyik csendes munkásáról, de erélyes bajnokáé. Azok közé a franczia államfiak közé tartozott ő is, kik oly előnyösen különböznek minden más állam politikusaitól: tudós volt szakférfiaskodó pedantság nélkül; gyakorlati észjárásu az elméleti tanulmányok megvetése nélkül; iró volt, az irói dicsőség különösebb hajhászása nélkül, iró volt csak azért, mert voltak eszméi, melyeket szépen elmondva hathatósaknak tartott hazája közügyeinek javára.

Az államférfiak izlésbeli és irodalmi miveltsége sehol sem oly átalános, mint Franczia országban, s az államférfiak ily rokonszenves typusához tartozott Périer Kázmér is. Az orleanista párt egyik fő tekintélye volt, de Thiersnek állandó támasza az elnökség alatt és után, kivel együtt harczolt a köztársaság, mint az egyedül lehetséges kormányforma mellett Franczia országban.

Périer Kázmér 1811-ben, augusztus 20-án Párisban született s még nagyobb és hiresebb nevet örökölt, mint a minőt ő hagyott hátra maga után. Atyja szintén Périer Kázmér volt, X. Károly király alatt, az 1830-iki forradalom előtt, a követek házában az ellenzék vezére s a juliusi monarchia nagy hirü minisztere, ki 1832-ben halt meg. A név, melyet a fiu örökölt, oly állandó hirben és fényben állott, hogy nagyon nehéz volt mögötte önálló tulajdonokkal szerezni tekintélyt és elismerést. A világ a tekintélyes nevek örökösei rendesen az apákhoz hasonlitja, s ez összehasonlitást többnyire oly terhessé teszi, hogy vele a fiu tetterejét ösztönzés és emelés helyett csak bénitja, ha teljesen meg nem köti. Az ifju Périer azonban ez összehasonlitást szerencsésen elkerülte egész kifejlödéseig, mert az otthoni zajos szereplés helyett, a diplomáczia csendes munkával járó terére lépett, s husz éves korától kezdve másfél évtizedig müködött e téren előbb mint segéd, majd mint titkár, a londoni, brüsszeli, végre Hollandiában a hágai követségnél, s gyors előhaladás mellett nem sokára követ lett a nápolyi, aztán pedig a szentpétervári udvarnál. Midőn 1846-ban mint 35 éves férfi haza tért, s a diplomacziai pályát odahagyva, az otthoni szabadelvü párthoz csatlakozott, már teljesen ki volt fejlődve s meg volt állapodva egyénisége, jelleme és iránya, ugy hogy az ifjabb Périer Kázmért már nem igen volt ok és alkalom apjához hasonlitgatni. Igénytelen, szerény természete, határozottság mellett is szelid jelleme, biztos, de mérsékelt itélete, rohamos támadásokra nem hajló s csak meggyőzni törekvő szónoklási modora: mind ellentétben állottak az emlékekkel, melyek atyja nevéhez füződtek, s annak nagy erővel, de még nagyobb szenvedélylyel folytatott rohamos politikai küzdelmeiről fennmaradtak. Egyéni tulajdonai önálló alakká tették atyjától s gazdag tanulmányai és diplomacziai tapasztalatai kiváló tekintélyt kölcsönöztek neki a szabadelvü pártban, melynek mindenkor mérsékelt részéhez: a liberalis konzervativekhez tartozott. 1846-ban Páris egyik képviselőjévé választatott, s csak a februári forradalom alatt vonult vissza egy időre, de már 1849-ben ismét képviselővé választották, s mint orleanista a konzervativ monarchisták között müködött egész 1851. deczember 2-káig, midőn Napoleon hires államcsinyje inaugurálta a második császárságot.

Périer Kázmér, mint az orleanisták átalában, minden téren és minden alkalommal tiltakozott az államcsiny ellen, s az óvást képviselőtársaival együtt aláirván, elfogatott, de csak nehány napig volt fogságban a Mont Valerien erődbe zárva. Midőn kiszabadult, falusi birtokára vonult s tudományos munkálkodásra forditotta idejét, melyek neki a különben is orleanista szellemü akadémia tagságát is megszerezték. Ez alatt azonban a szükebb megyei körben a közügyekben is részt vett s minden alkalommal tiltakozott a fennálló viszonyok ellen, s követelte az állampolgárok számára az önkormányzati tevékenységhez nélkülözhetetlen szabadságot, de mérsékletét szilárdul megtartotta s csak a passiv ellenállás eszközeit használta fel.

Visszavonultsága 1869-ig tartott, s midőn Napoleon bukása után, még a háboru teljes befejezte előtt Thiers jutott a kormányra, Périer Kázmér is elvállalta a reá bizott belügyi tárczát, mert ő is, mint barátja, a konzervativ köztársaságot tartotta az egyetlen lehetséges kormányformának. A parliamenti küzdelmekben élénk részt vett s Thierst hatalmasan védelmezte, de a

közigazgatásnak (Franciaországban szükséges) erőszakos módjait nem szeretvén, s használni nem is akarván, a miniszterségről négy hónap mulva lemondott, s a balközépen ülő mérsékelt köztársasági pártban foglalván helyet, mint e párt vezére védelmezte Thiers kormányát és politikáját egy részről a zajos köztársasági tulzók, más részről a monarchista fondorkodók ellen. — 1873. tavaszán ismét elvállalta a belügyminisztérséget, de e minisztérium csak tizenöt napig állott fenn: Thiers megbuktatásakor természetesen ez is lelépett.

Périer, mint kiváló nevezetesség, a folyó évben szervezett franczia senatusba szintén megválasztatott, mint annak holtig elmozdithatatlan tagja. De junius elején ismétlődtek fájdalmai s két napi ágyban fekvés után meghalt julius 6-án.

Fényesebb nevet sokan hagyhattak hátra a franczia politikusok közül, de tiszteltebbet kevesen; feddhetetlenebbet pedig nem hagyott hátra senki.

TROJAN KASTÉLY BULGÁRIÁBAN.

A bolgár felkelés.

Az öreg Balkán lejtőin és völgyeiben május eleje óta változó szerencsével foly a bolgárok lázadása. A török kormány mindazon csapatokat, melyeket a bosnyák fölkelés s a nem rég kitört szerb háboru igénybe nem vesz, a Balkánba küldi s azonkivül a müzülmán polgári lakosságot is felszólitotta, hogy a bolgár népet, ha csak lehet, a korábbi engedelmesség utjára igyekezzék visszaterelni. A folytonos csetepatéknak és lázongásnak első sorban természetesen a különben szép és termékeny tartomány adja meg az árát. A mezei munka szünetel, cserkeszek és basibozukok barangolják be a vidékeket, s Drinápoly és Szofia között már eddigelé több mint 120 helység hamvadt el.

A bolgár fölkelés jelenlegi állásáról nincsenek biztos tudósitásaink. A török kormány, jogával élve, megtiltott minden utazást, levélváltást, táviratozást stb. Bolgárország belsejéből a határszélek felé. Annyit azonban biztosan tudunk, hogy a lázadás a Balkántól északra is elharapózott. Máj. 20-án Drenovszkinál a Szentarkangyal-zárda közelében 500 bolgár felkelő és egy erős nizam-hadtest között véres csatára került a dolog, melyben mindkét részről százával estek el s a zárdát teljesen szétrombolták. Kisebb-nagyobb ütközetek azóta is többször fordultak elő, melyekről azonban részletesebb tudósitások a stambuli kormány emlitett intézkedése miatt nem juthattak hozzánk.

Hogy ki szervezte és ki vezeti jelenleg a bolgár fölkelést, az még eddig a titokszerüség homályába van burkolva. Hogy lenni kell valamiféle, még pedig ügyes és erélyes fővezényletnek, az kétségtelen, mert oly nagy és annyi áldozatot igénylő mozgalom másképen nem is képzelhető. Nem valószinü, hogy az izgatás és fővezényelet szálai Bukarestben összpontosulnának, miként ezt sokáig gyanitották, noha tudva van, hogy az ifju-bolgár központi bizottság évek óta ott székel; valamint azt sem lehetne határozottan állitani, hogy az egész lázadást Belgrádból intézik, mert hiszen a szerbeknek ugyancsak érdekökben áll, hogy határaikból minden török haderőt minél távolabb tartsanak, már pedig a bolgár fölkelés épen az ellenkezőt eredményezte. Ama bolgár szabadcsapatban, melyek már hetek óta fizetnek és tartanak Kladovóban, a korábbi bolgár mozgalmaknak sok részese, intézője és vezetője van. Ilyenek mindenekelőtt Hitow Panajot, Totju Filep, Seljo és Markow Iljo, a hires, ma már 65 éves hajdu, kinek hőstetteit a bolgár népdalok ma is magasztalják.

MARKOW ILJO, bolgár felkelő vezér.

Hogy lett hajduvá *Markow Iljo*, kinek erős alakját és zordon arczát egyik rajzunk tünteti föl? Elbeszéljük élettörténetét, mert abból visszatükröződik valamennyi délszláv fölkelő vezérnek, a törökök valamennyi esküdt ellenségének életrajza. Markow Iljo mint egészen fiatal ember, születtе falujában Berowoban (Maczedonia északi részében) anyjával és fivérével a mezőn dolgozott, midőn a közeli bokorból hirtelen lövések történtek és egy golyó fivérét, Stankót, halva terité le. Török csendőrök voltak, kik azt hivén, hogy rablókkal van dolguk, akkortájban ily kegyetlen tréfát gyakran megengedtek maguknak. Iljo az erdőbe menekült, mert falujába nem mert többé visszatérni; hanem azonnal elhatározta, hogy meggyilkolt fivéréért a törökökön véres boszut fog állani. Csakhamar nehány rokona csatlakozott Iljohoz, s azután többek is, a kik a törökök iránt szint olyan gyülölettel viseltettek, s a boszut esküdött csapat napról napra növekedett. Végre a lassanként százakra szaporodott banda több szakaszra oszlott szét, alvajdákat választott s különböző kerületekbe oszlott szét; Iljo pedig kiválasztott magának 15 elszánt embert s azokkal több mint hat éven át az egész Rhodope-hegység környékét rettegésben tartotta. Az ellene küldött török csapatok sehogy sem tudtak boldogulni vele s mindig ők hurzták a rövidebbet. De mikor Iljo ez apró győzelmek által elbizakodva még pogányabbul kezdett bánni a kezei közé került törökökkel, a kosztendili pasa Iljo feleségét és gyermekét elfogatta, de látva, hogy e körülmény a rablóvezér kegyetlenségén mit sem változtat, sőt inkább még növeli azt, a foglyokat ismét elbocsátotta. Iljo csapata ekközben lassanként nagyon megapadt; Stoimen, az ő barjaktárja (zászlótartó) pár elégületlennel elpártolt tőle. Később Iljo maga is a törökök kezei közé került, de akkor is és azután még többször is szerencsésen megszökött. Utoljára Szerbiába menekült, hol 1860 óta Kragujevácz-ban meghuzódva élt s nem lehetett rábirni, hogy az 1862 és 1867-iki kudarczot vallott lázadásokban részt vegyen, minthogy akkor a viszonyokat sike-

PÉRIER KÁZMÉR.

ABDUL KERIM PASA.

res fölkelésre nem tartá alkalmasoknak. — Hanem most az öreg Iljo is kedvezőbbnek tartja a helyzetet, s a felkelésben a török seregek működését nehezitő portyázásoknak egyik részese.

A mennyire a felkelésről itélni lehet, ha teljesen nem sikerült is keresztül vinni, bizonyos rendszer volt a felkelők támadásában, s nem oly állapotában támadtak föl a bolgárok falvanként és telepenként, mint korábban szokásos volt a délszlávok közt. Szerbiából vették-e a támadás egész tervezetét vagy épen Ignatieff emisz̈áriusai utján Oroszországból: arról eddig a tudósitások nem szólnak. De annyi tény, hogy a bolgár papság volt a lázadás fő tényezője, kiket a nemzetiség mellett a vallási fanatizmus is ösztönöz az izlam elleni élethalál harczra. Egyik fögyülekezési pontjuk is épen egy klastrom volt: *Trojan* klastrom, a Balkán hegyekben, melynek rajzát mai számunkban szintén bemutatjuk.

Skutari.

Azon török városok között, melyek a boszniai harczтér eseményei folytán sürübben emlegettetnek, a Montenegro tőszomszédságában fekvő *Skutari* a legkiválóbbak egyike. Alkalomszerünek tartjuk azért bemutatni olvasóinknak Albánia fővárosának csinos látképét.

Noha a körülbelül 40 ezer lakóval biró Skutari Törökország legfontosabb városai közé tartozik s több konzulnak — köztük egy osztrák-magyarnak is — székhelye: nehezen hozzáférhető fekvése miatt csak ritkán lát európai utazókat falai között. Skutari az adriai tengerparttól nem fekszik ugyan messzire, de Antivari parti várostól Albánia fővárosáig nyoma sincs valamirevaló utnak. A Bojana minden évben kiárad, átgázolhatlan mocsárrá változtatva az egész sikságot. Száraz időben 10—12 órai terhes lovaglás után elérhetni Antivariból Skutaribа. Esőzések s áradások idején azonban csak több napi kerülővel juthat az utazó oda, minthogy a megdagadt folyó sebes hullámai ellepik — s gyakran elsodorják — az egyetlen hidat, mely a Bojanán átvezet.

Skutari, mint a legtöbb város, messziről előnyösen mutatja be magát az utazónak. A karcsu minaretek, a kertek lombsürüsége közül előcsillámló házak s a Bojana kanyargó medre elég vonzó látványt nyujtanak. De közelről tekintve, Skutari nem tud kellemes benyomást kelteni az európai utazóban. A jobbadára viskóktól szegélyzett utczákban a keleti szeny egyaránt bántja az idegen szemeit s orrát.

Skutári Albánia kormányzójának székhelye, kinek egyemeletes, tágas „palotája“ elszigetelve fekszik a sikon. A várost fekvése által uraló régi vár ellenben festői látványt nyujt barna falaival s középkori tornyaival. Hihetőleg e régi kastély még azon időkből származik, midőn Albánia fölött a velenczei köztársaság uralgott. Falain sokszor piroslott vér. Legutóbb a harmineczas évek elején, midőn a porta tekintélyes haderőt volt kénytelen küldeni Mustapha pasa albániai kormányzó ellen, ki föllázadt a porta

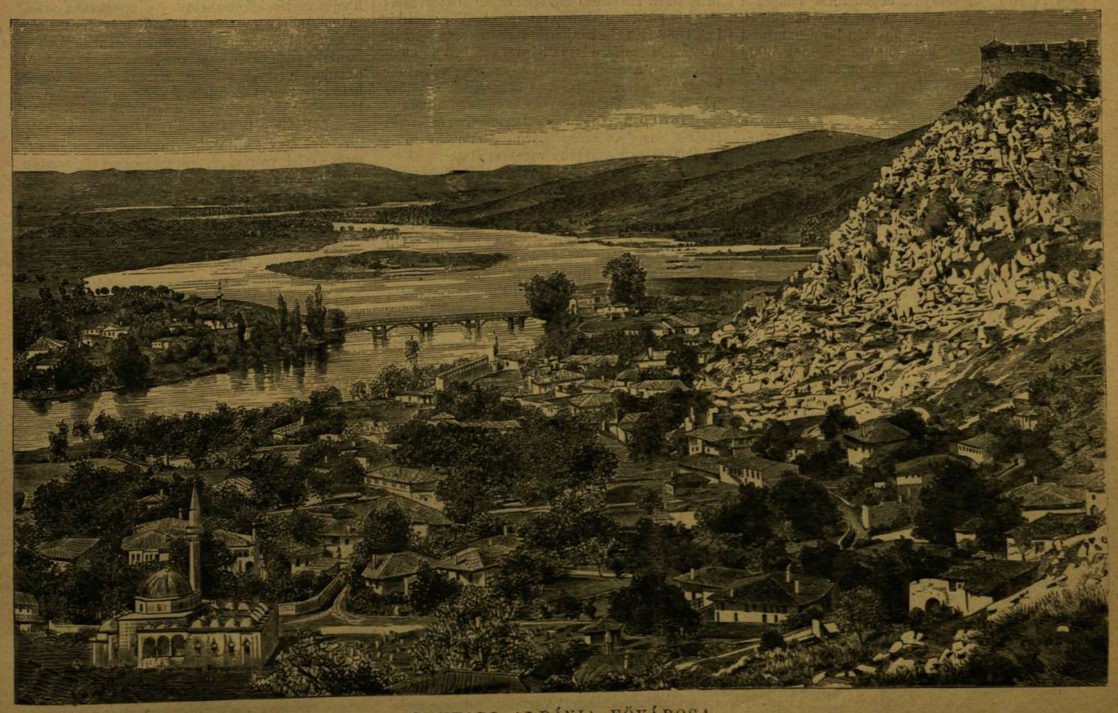

SKUTARI, ALBÁNIA FŐVÁROSA.

ellen. Makacs védelem után Mustapha végre átadta magát s a kastélyt a nagyvezér ostromló seregének.

Skutárihoz közel, Albánia északi csucsában a sokat emlegetett *Podgoricza* fekszik, melyet a montenegrói sereg egyik osztálya Plamenac és Petrovics senátorok vezetése alatt még julius elsején megtámadott. A török haderő azonban visszaüzte akkor a támadókat. Előreláthatólag Skutari és Podgoricza neveivel gyakran fog még találkozni az olvasó a jelenlegi háboru tartama alatt.

Montenegró.

(Vége.)

IV.

Montenegró jelen alkotmánya.

A montegrói alkotmány korábban a teljes egyházi hatalmat egyesitette a teljes világi hatalommal a fejedelem személyében. A fejedelem személye volt az ország teljes központja, ő lévén annak kormányzója, tábornoka és főpapja. — I. Danilónak, mint láttuk, sikerült az egyházi hatalmat elválasztani, s igy csak a világi maradt a fejedelem kezén, de ez aztán teljesen. Ehhez a Daniló által kiadott törvénykönyvben hozzájárult annak kimondása is, hogy a fejedelem személye szent és sérthetetlen.

A fejedelemnek senki sem mer ellent mondani, mert a nép szemében ő a szent vladikáknak utóda, a ki nemcsak a világi, hanem az egyházi javakkal is rendelkezett, s a ki még csak kevés évvel ezelőtt minden számadás nélkül rendelkezett minden alattvalója vagyonából. Az igazgatás igen egyszerü. A fejedelem maga érintkezik minden hivalnokával. A szkupstina csak fontos alkalmakkor jött össze, a fejedelem gondol, parancsol és tesz, minden hivatalnok tőle függ, nincs bürokráczia. Éjjel-nappal szükség szerint szolgálnak ezek is, ő is.

1868-ban a czivillista 6000 magyar aranyban határoztatott meg, a melyből eleinte még pár hivatalnokot kellett tartani, a mely tehertől most azonban már megszabadult.

A fejedelem mellett van a senatus. Ezt II. Petár szervezte 1831-ben. Törvénykezési és törvényhozási testület egyuttal. Eleinte választották tagiait, most a fejedelem nevezi ki őket, söt Danilo óta annyira engedelmes szolgái a fejedelemnek, hogy semmiben sem szegülnek ellene. Most a senatus pusztán birói hatalmat gyakorol. Az elnök kap 3500, az alelnök 3000 frankot, a Csettinjében lakó öt szenator 1500 frankot, s az a hat szenátor, a ki vidéken lakik s évenként csak három hónapot tartozik bent lenni, csak 750 frankot. Lenormand szerint e senatus nagyon hasonlit ahhoz, a milyen lehetett a római — Romulus idejében. Egy csürhöz hasonló ház, fele istálló, a hova a szenátor urak és a felek lovaikat kötik, fele tanácsterem. Egy hosszu kőpadon ülnek, sulyosabb fegyvereiket letéve, de pipázva az urak, esetleg a fejedelem is. A fejedelem titkárja irja a határozatokat — térdén. Ha hosszu az ülés, közbe sütnek is egy kis ürü hust. Ma már azonban rendezettebb. II. Petár palotájában van elhelyezve, de felette egyszerü. Az elnök tölgyfa karszékben ül, a birák fegyveresen vannak.

1867-ig a fejedelem atyja, Mirkó volt az elnök, azóta pedig Petrovics Bogidár, a fejedelem unokatestvére, egy Párisban végzett fiatal ember.

1871-ben minden nahia élére egy főnök állittatott, a ki a nahiát kormányozta ugy polgári, mint katonai ügyekben, és a ki rendesen a legveszekedőbb és legrendetlenebb ember, s szitja a határsértéseket.

Az egyházi hatalom meglehetősen meg van szoritva, bár a nép még a mult idők emlékeinél fogva is különös tiszteletet és kegyeletet mutat a vladika személye iránt. Épen ezért az éles szemü Mirkó, a fejedelem atyja, mindig azon igyekezett, hogy jelentéktelen emberek foglalják el e helyet. Ragonovics Hilarion, ki 1863-ban szenteltetett fel a zsinat által Moszkvában, teljesen megfelel a czélnak. Igénytelen, szerény ember. Jövedelme öt ezer frank, melyet az egyház jövedelmeiből fedeznek.

Az egyházi adó és alapitványok teszik az egyház jövedelmét. Ez felette csekély. A legtöbb zárda üres, a papok szegények és tudatlanok. 1869-ben egy magyarországi pap, Kostics Milán vezérlete alatt Csettinjében csináltak egy szemináriumot, de Kostics visszatért hazájába, s azóta az intézet Ostrogban kinlódik. A papok egyenlően öltöznek a parasztokkal, gyakran korcsmárosok is, nagy részök nem tud olvasni sem és hiveitől alig különbözik. A templomok a lehető legegyszerüebbek, és ritkán téved beléjök valaki. A csettinjei templom az egyedüli kivétel, a hol van némi fény. A vladika az egyedüli személy, a ki nem köteles kezet csókolni a fejedelemnek.

A mi a költségvetést illeti, a kiadások, a melyek a fentebbiek szerint mintegy 300,000 frankot tevő évi bevételre nehezednek, a következők:

1. A fejedelem háztartása	70,500 frank.
2. Olga herczegnő, Danilo herczeg leányának évjáradéka	7,500 „
3. Ugyanazon herczegnő kiházasitására 8 évig évenként	25,000 „
4. A Senatus elnöke, alelnöke és a senatorok fizetése	20,500 „
5. Sebesültek, nyomorékok évi 60 frkos nyugdijakkal	30,000 „
6. 120 périanik, testőrök és rendőrök (40 egyenként 300 és 80 egyenként 100 frankkal)	20,000 „
7. A fejedelem orvosa és két idegen orvos fizetése . .	12,000 „
8. Montenegró képviselője Skutáriban	4,500 „
9. A csettinjei és riékai fegyverraktárak	10,000 „
10. A vezérek, kapitányok, hadnagyok stb. hozzávetőleg	120,000 „
összesen	320,000 frank.

Vagyis a kiadásokat a bevételek fedezik. Hozzá kell még adnunk, hogy a Bogoslaviát, a hol tanitók és papok képeztettek, mint szintén a Jenski Csernagorski intézetet (leánynöveldét) 1870 óta Oroszország tartja fent. E kettő összes költsége mintegy 60,000 frkra rug évenként.

V.

A közművelődés, közlekedés, igazságszolgáltatás és közegészség ügye Montenegróban. Montenegró hadiereje és szervezete.

II. Petár idejéig nem volt semmi közművelődési intézet Montenegróban. Ez európai műveltségü férfiu két iskolát alapitott, de az is megszünt. I. Danilo saját palotájában szervezett egy kis iskolát, hol maga tanitott. Végre Nikicza 1868-ban Csettinjében alakitott egy iskolát. Kostics Milán fáradsága három év alatt a Bogoszláviában negyven tanitót képzett ki, s ma már a falukban van iskola. A tanitók fizetése egész 600 frankig felmegy a lakás és fütésen kivül.

1870 ben nyilt meg a Jenski Csernagorski intézet, mely az orosz czárné pártfogása alatt áll Paskevics kisasszony vezetése alatt.

A nyelv szerb. Tisztán beszélik Herczegovina felé, olasz szavakkal vegyitve a dalmát partok körül, török szavakkal Bielopavics környékén. E nyelven kivül nem is beszélnek mást. II. Petár több európai nyelven tudott, de az ő példája nem talált utánzókra.

Nyomdát cyrill betükkel Montenegróban Csernojevics György már 1490-ben alakitotta Riéka mellett. Innen kerültek ki a régi szláv egyházi könyvek, melyek közül egy Moszkvában öriztetik. Ali pasa betörése feldulta a nyomdát s 1590-ben végleg elenyészett. II. Petár létesité ujra 1830-ban, s 1835-től 1839-ig Montenegró történetéhez adatokat nyomattak benne. II. Petár halála után nyomdájából ágyukat, a betükből golyókat öntöttek. 1870-ben a kormány egy ujság nyomatását határozta el. E végre helyreállitották a nyomdát, s csakugyan megjelent Popovics S. bánsági származásu szerb szerkesztése mellett a „Csernagorácz“ czimü heti lap. Hanem egyszer megsértette a magyar királyt, s eltiltottak a postáról, ekkor a lap megszünt, miután belföldön egyetlen egy előfizetője sem volt. Ujabban a „Glas C'rnagorski“ („Montenegrói hangok“) czimü lap jelen meg helyette ugyanazon szerkesztőkkel.

1870-ig nem volt távirdai összeköttetés sem, mert a fejedelemségnek nem volt elegendő pénze reá. Ekkor azonban II. Sándor orosz czár elküldött a távirdához meg kivántató minden anyagot száz kilométer hosszu vonalra, s a dalmát vonalaknál alkalmazott tisztek létesiték a távirdát. 1870 márcz. 14-kén nyilt meg Csettinjéig, távirati üdvözlettel Sándor czárhoz, és 1871-ben Ostrogig. A szolgálatra tizenkét montenegrói van alkalmazva. A sürgöny dija 20 krajczár Cattarótól, de a belföldön drága. A vonal meghosszabbitására gondolni sem lehet, sem a török vonalakkal való összeköttetésre; a porta ajánlatát a bielopavicsi csatlakozásra nézve politikai félelemből visszautasitották.

Postát is csak 1871-ben szerveztek s 1871-ben nyilt meg. Cattarótól öt krajczár a conventió szerint a dij. A postabélyegek Nikicza fejedelem arczképét viselik. Belföldi postatisztek betanitását még csak most kezdték meg. Természetesen a posta, távirda, nyomda, lap mind veszteséggel dolgozik.

Ut nincs. A dalmát határoktól kezdve az utat Csettinjéig csak a kőkopásról kell felismerni. Ez ugyan festői, de cseppet sem kényelmes. A montenegrói azonban azzal vigasztalja magát, hogy apái is ugy jártak.

Csettinjétől Riéka felé még roszabb az ut. Az utas a lóról is leszáll, és gyalog is ügyelnie kell magára, kivált a Doborsko Selo nevü meredeknél.

1869-ben csináltak utat Riéka és Biélopavics közt. Ez járható lóháton nyáron, de az esős idő alatt nem, mert fatörzs, szikladarab, sár egy vegyülékké olvad ott egybe. Ostrog felé valamivel jobb az ösvény, bár néhol a nyom is elvész s csak a benszülött tudja tájékozni magát. Zéta felé már ismét sokkal nehezebb. 1873-ban megkezdtek tracirozni egy utat Csettinjétől egész Danilogradig, de az utcsinálás voltakép itt is csak nyomvágás.

Csettinje és Cattaro közt valóságos utat csinálni már rég szándékoztak. 1869-ben el is készité ennek tervét egy zárai almérnök, Pakler Farkas, 1873 végeig csakugyan tettek is némi előkészületeket ez irányban, azóta azonban az egész dolog pihen ujra; s igy miután az 1862-ki török békeszerződésben emlitett utból sem készittetett el semmi: el lehet mondani, hogy az egész Montenegróban nincs ut ép ugy most, mint nem volt századok előtt.

A montenegrói igazságszolgáltatás kezdete a bracsvók kezén volt. A név a brat = testvér szótól ered. Egy családot jelent, melyek többen alkotnak együtt egy plemenát, több plemena tévén egy nahiát. Tehát egészen patriarchalis szervezet volt, a melyben a családfők vitték a vezérszerepet. A büntetés főleg pénzbirságból (globa) állott, fogságot csak nem fizetés esetén alkalmaztak. Az ügyeket a felek magok adják elő, vagy bárki más helyettök. Természetesen ügyvédre nincs szükségök. A büntettesek felfedezésre megengedték a „sok“-ot (feladó) és ennek a lopott stb. tárgy értékének bizonyos részét (sodjbina) biztositották. A tisztázó esküt is megengedik a régi törvények.

I. Petár volt az első, ki 1796-ban az első törvénykönyvet adta ki, a melyben a halálbüntetés is fel volt véve, egyszersmind szigoruan eltiltatott a párbaj, a bosszuállás.

I. Danilo 1855 ápril 23-án adta ki törvénykönyvét. Különösen szigoru az elnéző birák, a kötelességöket nem teljesitő katonák, a rablásgyilkosság ellen. Az adás-vevés, osztozás, öröklősödés, kiházasitás szabályozva vannak. Különösen erős intézkedések vannak a lopás ellen.

Nikicza belátván az eddigi törvények hiányait, 1871-ben az odessai egyetem tanárát, Bogijicsot szólittatá fel uj törvénykönyv szerkesztésére, a ki e feladatot el is vállalta. Az uj, törvénykönyv még nem készült el.

*

Montenegró ámbár Corsicával van egy hőfok alatt, nyáron nagy viharoknak van kitéve, télen rendkivül hideg. Csettinjében magában a nyár igen kellemes, 30 fokot alig halad tul a meleg, s az éjjelek mindig hüvösek; de a tél felette hideg, 22 fok igen gyakori. A tartomány többi része melegebb.

A viharok felette gyakoriak. Marmier mondja, hogy soha sem látott sehol olyan esőket, mint Montenegróban, bár az ország átalában véve a nagy és gyors elpárolgás folytán felette száraz. A déli szelek nagy száma valószinüleg összefüggésben van a gyors és nagy terjedelmü esővel.

A montenegrói nagyon ki van téve az időjárásnak, lakásába a lég és a nedvesség bátran behatol, padlózat nincs, s a talaj esős időben csupa sár, kivéve a tüzhely közvetlen környékét. A ruházat mindig ugyanaz. A struka védi nyáron a meleg, télen a hideg ellen, feje a kepával van fedve télen-nyáron egyaránt. Vászon ruháját addig hordja, mig leszakad; nem fürdik soha, csak fejét mossa; ujjaival eszik, füstös szobában él: mindez rettenetes szagot kölcsönöz nekik.

A tengeri, a burgonya és a tej főeledelök. A hus nagy ritkaság. A vadat nem szeretik. A kávét a törököktől vették át, a pálinkát a dalmátoktól. Testök szervezete különben olyan, hogy egyenlő módon megbirja a nagy mennyiségü ételt és koplalást. Piszkosak öltözetökben, lakásaikban, és mégis egészségesek. A török határszélen a ragályos betegségek gyakoriak, s a váltólázak is a felső vidékeken, de a forró láz nagyon ritka. A kholera nagy pusztitást idézett elő nálok, miután a ragálynak fő tápláló eleme, a piszok, nagy mértékben megvan náluk.

Az orvosi személyzetet illetőleg elég annyit mondanunk, hogy a fejedelem orvosán kivül még csak két más orvos van állami fizetéssel, másként az sem tudna megélni, minthogy a babona nagy mértékben el van terjedve, a kuruzslás még jobban. E tekintetben az orvosi rendeletek is végrehajtatások előtt egy vénasszonyi areopág által vizsgáltatnak meg. Annyi tény, hogy a folytonos gyakorlat által e természetes orvosok ritka ügyességre tettek szert a sebek gyógyitásában, melyek a hires franczia orvost, Boulognet is nem egyszer elismerő kifakadásra inditották.

A montenegróinak a főfontosságu dolog fegyvere. Van egy példabeszéde is, mely igy szól: „Vedd el puskámat, vedd el a testvéremet, egyre megy.“ A montenegrói nem megy sehova sem a nélkül. Egész 1853-ig még sem voltak szervezve. Ha ellenség fenyegette őket, plemé-ről plemére adtak hirt egymásnak, mindenki saját belátása szerint harczolt, s csak, ha valaki kitünt közülök, hősiség vagy ügyesség által, gyültek köré. Minden harczos maga vitt magával enni is. Az állam nem adott nekik semmi mást, csak lőport.

A 17-ik században Maisano Bolizza szerint 8027 harczos volt Montenegróban 90 faluból; de ebből csak 800-nak volt fegyvere. A mellett a vezetők is irigykedtek egymás ellen. II. Petár hozta be először a perianikokat, a testőröket és rendőröket. 1853-ban I. Danilo összeiratta a 18—50 éves férfiakat, nevezett ki kapitányokat, minden plemena élére egyet; stotinácsikat minden száz emberhez, és detecsánikat minden tiz ember élére. A háboru végével a prédát felosztották, s hazatértek. Főfegyverök a handzsár, két pisztoly és a hosszu puska. Csak a lőport kapták készen. Ezek voltak a cseták vagy kóbor csapatok.

Az 1862-ki vereség megtanitotta a montenegróiakat, hogy e szervezet rendezett seregellen többé nem elegendő. 1870-ben Obrenovics Mihály herczeggel együttesen Csettinjében egy fegyvergyárat szerveztek, hol 1872-ben már kartácsokat is csináltak. A mellett több lőportornyot állitottak fel ugy helyezve el, hogy a nehiákhoz közel legyenek. A lőporraktár mintegy tiz millió golyóval is rendelkezik. 1869-ben kétezer hátultöltő fegyvert vettek, s az orosz czár azóta is sok készletet ajándékozott nekik.

Wlahovics Jován szerb kapitány, az ismertetésünk alapjául szolgáló munka egyik szerzője, bizatott meg 1870 végén a montenegrói sereg ujra szervezésével. Az ő ajánlatára fogadták el az uj szervezést, melynek részletei következők:

Két osztály van, egy-egy 10,000 harczossal és egy hegyi üteggel.

Mindegyik osztály két dandárból áll.

A dandár öt zászlóaljra oszlik, melyből négy karabinnal, egy hátultöltővel van fegyverezve. Ez utolsó igen ügyes lövőkből áll.

A zászlóalj öt századból áll. Egy század 90 legény, 10 derecsiani, 2 altiszt, 1 századosból és egy zászlótartóból, összesen 106 főből; egy zászlóalj 848 emberből áll.

A szurony helyett handzsár van. A hegyi üteg 4 ágyuból áll 48 tüzérrel és három tiszttel.

Minden nahia köteles lakói száma szerint adni katonát. Vezér a fejedelem, aztán a vojvoda; ezalatt két osztálytábornok. Mindezek polgárok; csak márczius és áprilisban szolgálnak 1871-ben ismertették meg az uj fegyvereket a néppel, s a katonák csak háboruban szolgálnak.

Az államnak most sem kerül többe a hadsereg, mint régen. Az egész ellátást maguk teljesitik, élelemmel, ruházattal és fegyverrel. A kormány nem ad most sem mást, csak lőport, illetőleg töltést.

Az összes, 20,000 főre is alig menő seregnek legfeljebb ³/₄ része van jól felfegyverezve: 12,000 Minié-féle karabinnal, 3,000 éles lövésü fegyverrel, 1000 átalakitott fegyverrel, a többi a régi alban puskával. Különösen jó lövőknek adták csak az uj fegyvereket, a kik aztán be vannak osztva a többiek közé.

Hogy ily, rendes szolgálat neküli, rendes táplálékot nélkülöző, s rögtönzött vezetők alatt álló hadsereg mire képes: a felett nem lehet itéletet mondani. A tények fogják megmutatni.

És ezzel be is végeztük e máris hosszu ismertetést. De hiszen oly ismeretlenek e dolgok, mintha nemis szomszédunkban volnának, holott alig van ország, a melynek inkább érdekében állana ismerni a szomszédos déli szláv tartományokat, s ezek közt a Fekete hegyeket, mint nekünk. *György Endre.*

A török hadsereg szervezete és egyenruhája.

A török rendes hadsereg 350,000 emberből, és körülbelől ugyanannyi tartalékseregből áll. A 350,000 emberből álló rendes hadsereg kilencz főhadosztályra van felosztva, melyek közül békeidőben kettő Konstantinápolyban és környékén állomásozik; kettő Kis-Ázsiában, kettő Szyriában, Palaestinában és a szomszédos tartományokban, egy a Dunafejedelemségek határain, egy Persia határán, s végre egy Bagdádban és környékén van elhelyezve. E különböző hadcsapatok ismét franczia és német rendszer szerint vannak kisebb alosztályokra felosztva. Minden főhadcsapat két hadosztályból áll; minden hadosztályban két dandár, minden dandárban két ezred és minden ezredben három zászlóalj s végre minden zászlóaljban nyolcz század van. E fölosztás természetesen csakis a gyalogságnál érvényes. Minden főhadcsapathoz két dandár lovasság és körülbelől 40 vagy 50 tábori ágyu járul. Minden külön hadtest fölött egy „Mushir“-nak nevezett első rangu katonai pasa parancsnokol, ki rangban egyenlőnek tekintetik más nemzetek hadseregeinek tábornagyaival. A hadosztályok főparancsnoka egy-egy „Ferick“, vagyis másodrangu katonai pasa, ki a franczia hadsereg tábornokaival egyrangu; s végre minden dandár élén a „Liva“ vagyis harmadrangu katonai pasa áll, ki rangban egyenlő az európai hadseregek dandár-parancsnokaival. Az ezredek élén a „Mir Ally“ vagyis ezredes áll, ki mellett alparancsnokul szerepel a „Kaimakam“ vagyis alezredes. A zászlóaljak fölött egy „Bimbashi“ vagy őrnagy és a század fölött egy „Usbashi“ vagy kapitány s két „Mulasim“ vagyis hadnagy parancsnokol.

Elméletileg a török hadsereg talán a legjobb és legegyszerübb szervezetü az egész Európában; de a gyakorlatban igen sok kivánni valót hagy hátra. Tetőtől talpig ama régi történetet juttatja eszünkbe, a mely — ha nem csalódunk — Charles Lever valamelyik regényében fordul elő, s a mely egy régi szabásu irlandi nemesről szól, ki nehány uri barátját meghivta, hogy pár hetet az ő „kastélyában“ töltsenek el. Enni-inni való elég volt — talán több is a kelleténél. A legkitünőbb drága csemegeborok viditották föl a vendégek szivét s több volt az ital, mint a mennyit megbirhattak volna. Nagyszerü vadászatokat rendeztek; ló és kutya bővében volt s a mellett kocsi és hintó is majd mindenféle, ugy hogy a hölgyek is meg lehettek elégedve; a zene soha sem hiányzott s akkor tánczolhattak mellette, a mikor épen akartak. Hanem egyszer az egyik vendég roszul találta lenni és czitromos vizet kivánt; s itt következett ám be a bökkenő vagyis annak a rendkivüli jó véleménynek a forduló pontja, melylyel a vendégek bőkezü és módos gazdájok iránt viseltettek. Czitromot csakis „készpénzért“ lehetett volna kapni; ez utóbbi pedig rettenetes módon hiányzott a „kastélyban“. A mit „kontóra“ lehetett kapni, a világon minden volt az ir főur rezidencziájában, de már hat czitrom árát nem lett volna képes kifizetni készpénzzel. Akkor aztán a vendégek azonnal belátták gazdájok gyarló vagyoni állapotát s vendégszeretetéről ugyancsak furcsa hireket hordottak világgá. Igy áll a dolog a török hadseregnél is. A katonákat rendesen igen jól élelmezik, mert élelmi szert a kormány hitelben is kaphat eleget, főleg mikor e hiteladás a vállalkozóknak legalább is 30 vagy 50 százalék tiszta hasznot jövedelmez; hanem az élelmi szerek árának kifizetésével többnyire husz, söt néha még több hónappal is hátralékban szokott maradni a kormány.

A mi a török hadsereg egyenruházatát illeti, erről egy angol szaktekintély, kitől a fentebbi adatokat is átvettük, következőleg nyilatkozik: „A török hadsereg egyenruházata s átalában külső megjelenése igen sok kivánni valót hagy hátra. A föveg sötét vörös fez, a tetején akkora kerek érczlappal, mint egy régi kétgarasos, melyről gyapot vagy selyem kék bojt fityeg alá. A ruházat sötétszinü rövid kabát vagy tunika, mely a szétrepedésig szük s ugyanolyan szinü nadrág. A ruha kelméjének gyarló minősége és szük volta természetesen a vállalkozó érdeme, a ki mindenütt megkuporgat pár krajczárt, a hol csak lehet. Az öv fekete, igen rosz bőrből s talán soha sem takaritják ki becsületesen. Mint az egész ruházatot, ugy az övet is vállalkozók szállitják, még pedig amolyan régi csaló gazemberek, milyenek már évtizedek óta szivják a szegény török birodalom vérét. S bárha ugy az övekért, mint az egész ruházatért és csizmáért a kincstár oly árakat fizet, a melyeken más országokban mindenből a legjobbat lehetne beszerezni, mikor arra kerül a dolog, hogy a szállitott czikkeket átveszik, akkor kitünik, hogy azok a legroszabb minőségüek. Ennek pedig az az oka, hogy a szállitási szerződést egyik vállalkozó a másiknak adja el, kik természetesen valamennyien ohajtanak nyerni valamicskét az üzleten. Igy a katonák szerfölött rosz holmikat kapnak, mig a vállalkozók megtömik zsebeiket.“

S. L.

Az ón mint méreg.

Hogy vannak oly üzletek, iparágak és foglalkozások, melyek a munkások egészségét nagy mértékben rontják és veszélyeztetik, s hogy ezek közt a bányaipar különböző ágai s főleg az ón- és higanybányászat, ugyszintén az ónnal és higanynyal foglalkozó iparágak állanak első helyen átalánosan tudva van. Dr. Richardson közelebbről az egészséget rongáló és veszélyeztető foglalkozásokról egész sorozat felolvasást tartván, érdekesen ismerteté ama betegségeket, a melyek az ónnal dolgozó munkások szervezetét szokták megtámadni. Az ón mérgező hatásának leginkább kitett foglalkozás, az ónbányászaton kivül, a festészet és a fazekas mesterség; ugyanis a festő sokféle ón- és ólomsavat kénytelen használni terpentinnel és olajjal vegyitve, mig a fazekasok az edényeknek ugynevezett „mázolásához“ használnak ónoldatokat. Dr. Richardson amaz átalánosan elterjedt hiedelemmel szemben, hogy az ónmérgezés esetei, az ónsavaknak a bőrrel való érintkezése következtében állnak elő, azt állitja, hogy azokat ellenkezőleg mindenkor az ónnak por- vagy gázalakban történő benyelése idézi elő. Szerinte a munkások nem igen szoktak törődni az ón veszélyes hatásával s élelmi szereiket ónporporral s más tisztátlanságokkal belepett kézzel fogdossák, s ennek aztán az szokott lenni a következése, hogy az ónméreg a testszervezetben fölhalmozódik.

Mellőzve ama fejtegetéseket, a melyekkel dr. Richardson ügyesen bizonyitgatja, hogy az ónméregnek nagy hajlandósága van a test szervezetében való összehalmozódásra, s mellőzve az ebből származó különböző betegségek ismertetését is, csak pár sorban kivánjuk összefoglalni az emlitett angol tudós e téren tett vizsgálódásainak eredményét, mely bizonyára elég fontosnak látszik arra, hogy az ónmunkával foglalkozók figyelmét fölébreszsze és őket gondos elővigyázatra intse, ha egészségöket továbbra is koczkáztatni nem akarják.

„Még szerencsés körülménynek volna tekinthető“ — mondá a felolvasó — „azokra nézve, kik oly iparágakkal foglalkoznak, melyeknél az ón által való mérgezés oly gyakori eset, ha e méreg hatása csupán azokra terjedne ki, a kiket közvetlenül és először ért. Azonban fájdalom! ez a szerencsétlenség a megtámadott szülőkről azoknak utódaira is át szokott szállani. Paul franczia orvos az „Archives Générales de Médécine“-ben kiadott tanulmányában, a párisi

„Hotel Dieu“ nevü kórház betegei körül szerzett bő tapasztalatai nyomán több fontos fölfedezésen kivül azt is kétségbe vonhatatlan példákkal bizonyitotta be, hogy az önméreg hatásának kitéve volt hét ember harminczkét sarjadéka közül tizenegy csecsemő idő előtt, egy pedig halva született; hogy a megmaradt husz közül nyolcz mindjárt az első évben, négy a másodikban, öt a harmadikban meghalt és csak egy élte tul a harmadik évet. A kórjelek valamennyi esetnél oda mutattak, hogy a halált általános idegfelbomlás (muscular paralysis) idézte elő. „Tagadhatatlan tehát“ — mondja dr. Richardson — „hogy az ón és ólom által okozott mérgezés hatása e hatás alatt szenvedőkről az utódokra is átszáll, s előbb vagy utóbb, de bizonyos halált idéz elő.“

A párisi magyar egylet koszoruja Deák Ferencz koporsójára.

Ama számtalan koszoru között, melyeket Deák Ferencz ravatalára és koporsójára a hazából mindenfelől küldött a honfi gyász és kegyelet, a nemzeti hála és elismerés, — minden esetre egyik legkiválóbb az a művészi becsü koszoru, melyet Zichy Mihály hozott magával Párisból, a párisi magyar egylet részéről s az egylet megbizásából és nevében maga helyezte el a kerepesiuti temető sirkápolnájában.

Azok a magyarok, kik mint művészek, tanulók, kereskedők és iparosok, legnagyobbrészt magasabb czélokra való önképzés végett távoztak hazájokból, a nagy világ legzajosabb, legragyogóbb városában is megemlékeztek hazájok nagy és szerény fiáról, s a nemzeti közgyászban való részvétök jeléül egy koszorut küldöttek Deák sirkápolnájába.

Zichy Mihály mintázta e koszorut viaszból és *Barbedienne*, Párisban is első bronzöntődéje készitette el oly sikerülten, hogy a világhirü magyar művész igényeit is kielégitette. Maga a koszoru egy lapon fekszik s a kitünően sikerült dombormü a képünkön is olvasható feliratokban fejezi ki, hogy „Deák Ferencz emlékére“ „a párisi magyar egylet“ („1876.“) nyujtotta. Anyagi értéke szerint is valóban becses emlék, mert a mintázó művész munkáját, mint a müzsa hódoló tiszteletét az elhunytnak nagy szelleme iránt, pénzben nem mérlegelve is, csak maga a bronzba öntés 1000 frankban volt megállapitva, s csak Barbedienne szivességének lehet tulajdonitani, hogy a kegyeletes czél iránti tekintetből elengedte azt a 300 frankot, melyet aztán a párisi magyar egylet a magyarországi árviz által károsultaknak adományozott.

A PÁRISI MAGYAR EGYLET KOSZORUJA DEÁK KOPORSÓJÁRA.

Egy hervadhatatlan koszoru a hervadandók mellett. De a művész nemes érzéke a többi koszorut is hervadhatatlanná ohajtaná tenni. Zichy Mihály itthon léte alkalmával emlitette a Deák szoborbizottság több tagjának, hogy a küldött koszoruk közül minél többet, minden esetre pedig a legjelentősebbeket mintáztatni kellene, hogy annak idején érezbe öntve ékesitsék Deák szobrának talapzatát. Maradjon fenn az ember és polgár, a hazafi és államférfi nemes emléke mellett annak emléke is, hogy a tróntól a polgárokig az egész haza megkoszoruzta Deák emlékét s a nagy jellemnek a világ is meghozta elismerése adóját az idegen konzulok és követek koszoruiban. Müvészi eszme, mely erős erkölcsi érzésből fakadt s annak idején érdemes lesz a megvalósitásra.

Ime az első hervadhatatlan koszoru már készen is van Deák álló szobrának talapzatára!

Egyveleg.

— **A Gorcsakoff-családról.** Gorcsakoff Sándor herczeg 1798-ban jul. 16-án született. Ha az agg birodalmi kanczellár még csak pár évig él, 1879-ben Rurik halálának ezer éves fordulóját fogja megérni, ki az orosz monarchia alapitója s egyszersmind a Gorcsakoff-ház őse volt. A kanczellár családja ép oly régi, mint maga az orosz birodalom, melynek ő most miniszterelnöke. A család ősei közt két szent van: szent Wladimir és szent Mihály (nem az arkangyal, hanem egy szentté avatott Csernigoff herczeg.) Gorcsakoff ősei közé tartozik a nagy *Jaroslav*, az oroszok egykori uralkodója is. A birodalmi kanczellár az örökölt „fenség“ czimet viseli, s az összes orosz és számos idegen rendjelek lovagja. A két Gorcsakoff, kik Krimben parancsnokoskodtak, a herczeg-kanczellár unokatestvérei voltak; az egyik, Mihály herczeg, a dunai és krimi hadsereg főparancsnoka, Péter herczeg pedig egy hadtest vezére volt. A dunai fejedelemségekkel annyiban van a herczeg-kanczellárnak összeköttetése, a menynyiben az ő másodszülött fia Konstantin herczeg, Sturdza Mihály herczegnek, egykori moldvai hospodárnak leányát vette nőül. Idősb fia, Mihály hg tudvalevőleg orosz követ Berlinben.

— **A sziberiai számüzöttek.** A hivatalos orosz kimutatások szerint a mult évben egyedül Moszkvából 14,196 ember küldetett Sziberiába. Az önkénytelen utazás csak a hajózási időszak alatt, azaz májustól szeptemberig tart. Nisni-Novogrodig vasuton, Permig hajón történik a szállitás, azontul gyakran több hónapon át igen nagy fáradsággal gyalog kell a szerencsétleneknek rendeltetésök helyére vándorolni. De a vasuti utazás sem sokkal kellemesebb, Moszkvától hetenként 5—800 számüzöttet küldenek el egy vonattal, melyben 10, legfeljebb 20 külön e czélra alkotott vaggon van. Hogy mily kegyes az orosz kormány e tekintetben, eléggé tanusithatja az az adat, hogy az emlitett számban 3302 gyermek (köztök 3282 leány) is volt. Rokonok is nagy számmal kisérik a számüzötteket, igy a mult évben 1553 férfi, nő s gyermek vándorolt ki velök. S a mult év nem volt e tekintetben rendkivüli. A jelen évben május végéig Moszkvából már mintegy 12,000 embert tolonczoztak Sziberiába. A számüzöttek nagyrészét a bányászatnál alkalmazzák, azonban vannak olyanok is, kiket csak az ott időzésre itélnek.

— **Vadászat a tenger fenekén.** A „Vadász- és Versenylap“ érdekesen irja le egy buvár utazását a tenger alatt s különösen annak küzdelmét egy *kardoshallal*. „Nem kisérlem meg, — mondja — hogy leirását adjam azon állatnak, mely felénk közelitett, feltévém, hogy olvasóim leirásból eléggé ismerni fogják két főtulajdonságát: erejét és kegyeletlenségét. Ellenfelünk közel két méter hosszu volt, kardja pedig egy méter hosszu. Kivonván késeinket, állásba helyeztük magunkat. A szörny eleintén határozatlannak látszott, egykissé eltávozott tőlünk, majd megállapodott s kiváncsian nézett bennünket kis pislogó szemeivel; azután rohamot véve felénk jött, azonban az irányt roszul választotta s ez okozta vesztét. A buvár ugyanis tanulmányozta minden mozdulatát. S miután sikerült a támadó lökést elháritani, oldalról került a szörnynek, s egész erejével megragadván kardalaku nyujtványát, hatalmas csapást mért a tengeri szörny fejére, melyen nagy lik támadt a hal fejének baloldalán, s vére nagy sugárokban bugygyant a sebből, köröskörül pirosra festve a tengert. Egy második, majd egy harmadik csapás is követte az elsőt, miközben a buvár egész erejéből ránehezedett a szörnyre, mig ez rémitő bukfenczeket csinált, hogy kinzójától megszabaduljon. Erre mi is, a mérnök és én szintén ellenfelünkre vetettük magunkat s egész erőnkből vagdaltuk hol fejét, hátát és hasát, válogatás nélkül, a mijét érhettük. A szörny ereje csakhamar szemlátomást megfogyott; mig végre egy utolsó csapás, mely beleit vágta át, véget vetett életének. Teste hanyatt fordult s lassan felszállt a viz szinére. Miután nem volt kedvünk kitenni magunkat egy ujabb vadászat esélyeinek, melynek kimenetele roszabb is lehetett volna, iparkodtunk feljönni a levegőre. Ez baleset nélkül sikerült is. Erre levetvén öltönyeinket, felhalásztuk a kardoshal tetemét, mely a vizszinén uszkált. Nem tudom, hogy husa ehető-e. Matrózaink azonban mégis felvagdalták s elköltötték. Mi csak a bőrét tartottuk meg, melyet mérnök barátom kitömetett s dolgozó szobájának egy üvegszekrényében őriz, emlékezetül a tenger alatti kirándulásnak, a melyhez hasonlót nem sok ember tett életében.“ Ime egy megtörtént kaland, mely teljesen hasonló a Verne „Tengeralatti utazás“ czimü regényében leirtakhoz.

— **Érdekes napló.** József főherczeg alcsuthi könyvtárában van egy érdekes „Diarium Carolinum“ czimü munka, melyet Lovina Ignácz, III. Károly király nevelője irt. Tartalmazza az 1698-ik évet. Fel van jegyezve napról-napra a királyi herczegről: kivel s miről társalkodott, mit tanult és olvasott. Károly főherczeg ekkor tizenhároméves volt. Adatokat közöl I. Lipót és I. József magánéletéből s felemliti az ekkor Bécsben látogatóban volt Nagy Péter czár személyének s szórakozásainak jellemét. B. Nyáry Albert, ki e művelődéstörténelmi és köztörténeti adatokat is magában foglaló müvet tanulmányozza, felolvasást is készit róla.

— **Hirlapok Törökország fővárosában.** Konstantinápolyban jelenleg 72 hirlap jelenik meg. Ezek közül 16 török nyelven, 1 arab, 1 persa, 1 német, 4 angol, 12 görög, 13 örmény, 4 bolgár, 2 spanyol, 1 olasz és 20 franczia nyelven.

Háboru.

Fővárosi tárcza.

Könnyü nekünk!

A margitszigeti vendéglő virágillattal átjárt terrasszán, vagy fönt a zugligeti erdős hegyoldalt teritett asztalainál tagadhatlanul kellemesebb filozofálni a háboru fölött, mint résztvenni benne a buvósdit játszó padisah vagy a csatatért gondosan kerülő Milán nagyobb dicsőségére. És mégis részt veszünk benne mindannyian izgalmas érdeklődéssel, élénken kifejlett rokonszenvvel.

Örülsz, ha magad mögött hagyhatod estenként a főváros miasma-telt, kavargó portengerét, melyben zaklatott szagérzéked lépten-nyomon ádáz küzdelmet kénytelen vivni büzös kipárlgások portyázó hadai ellen. Zsebkendőd minduntalan harczélbe állitott segélyhada nélkül bizony alig védhetnéd meg magadat e gonosz támadások ellen.

De a természet örök békét s zavartalan nyugalmat lehelő ölében sem menekülhetsz a csatatér eseményeinek izgató benyomásai elől. Magaddal viszed a háborut — nem ugyan Cato módjára a toga csucsába szoritva — hanem a zsebedbe gyürt estilapok harcztéri tudósitásaiban és táviratiaban.

Máskor, ha kirándultál a budai hegyek közé, holdvilágfény, csalogánydal, üditő erdei lombillat s éjjeli bogarak zsongása képezte gyönyörüségedet a ránkott csibe, kovászos uborka s jégbe hütött savanyuvizes bor ellen vivott győzelmes ütközet után. Most a szabadban égő lámpa rezgő fénye mellett átbetüzöd a magaddal hozott hirlapcsomagot, vagy részt veszel a harcztér eseményei fölött kifejlett vitában.

A természet idylli csendeletével oly kiáltó ellentétet képez a hirlapok vért, kegyetlenséget s a borzadályok minden nemét emlegető tartalma. A vén tölgyek sürü lombkoronáiban halk zugással játszik a hüs esti szél. Nesztelen szárnylebbenéssel röpül a csucsok fölött, kilőtt nyil sebességével, a világot kerülő denevér. Éjjeli lepke kering fénytől csalogatva a gyertya üvegharangja körül. Mélabus egyhanguságggal czirpol a tücskök szorgalmas és szinte fáradhatlan kara, mig a közel bokorban meg-megzizzen a sétára indult éjjeli bogár.

Nem-e ugyanazon szelid fényü égi test, mely bevonja ezüst világával a zugliget erdőboritott ormait, ragyog a Balkán-félsziget nagy kiterjedésü harcztere fölött is?

Ám ott nem a természet csendéletét világitják meg halvány sugarai. Égő falvak lángtengere pirositja ott éjjelenként a láthatárt, lobogó üszkök rémes tüzfénye homályositja el a csillagok ragyogását, s hitvány hamuvá váló emberi lakok fojtó fustje gomolyog tunya lassusággal Bulgária és Bosznia völgyei és sikjai fölött.

S ott nincs csalogánydal a lombsürüségben. Rut varjak és hollók prédaleső seregei uralják a léget, mely visszhangzik a hajléktalanokká váltak jajveszékelésétől, a lekaszaboltak halálhörgésétől, fegyverdörgéstől és kardcsattogástól s a cserkesz és basi-bozuk könnyülábu lovainak toporzékolásától.

Cserkesz és basi-bozuk!

A világ nem először hallja e neveket, melyekre most a porta ellenségei s a Balkán félsziget szláv törzsei fölszabadulásának barátjai egyik sulyos átkot a másik után halmoznak föl.

Husz-huszonöt évvel ezelőtt rokonszenvesebben emlegette Európa e vad harczosok neveit. A cserkeszek szabadságharcza a Kaukazus bérczeinek labyrinthjében világhirüvé tette e fajt, valahogyan volt idő, midőn a basi-bozukokkal is meg tudott barátkozni a polgárisult világ. Samylt, a „Kaukazus királyát“, egy negyedszázaddal ezelőtt, századunk elsőrendü szabadsághősei közé igtatta a közvélemény, a basi-bozukokról pedig a krimi hadjárat idején elismeréssel emlékeztek meg az Omer-pasa főhadiszállását kisérő angol s franczia táborkari tisztek is.

Valjon kegyetlenebbekké s barbárabbá váltak-e hát cserkeszek és basi-bozukok amaz idő óta?

Aligha. Hogy mindazáltal ma rokonszenv helyett csupán ellenszenvvel találkoznak, bizonyára abban leli okát, hogy azon romantikus nimbusz, mely valaha föleg a cserkesz-törzset körité, jelenleg teljesen elpárolgott. Mig a cserkeszek hazáját kizárólag a távol Kaukazus vad bérczvidéke képezte: Európa nem tudott róluk egyebet azon csüggedetlen hősiességnél, melylyel az orosz tulerő ellen védelmezték nehezen megközelithető sziklákat. Samyl sokáig mystikus alakja fényt vetett egész népére, melynek sötét árnyoldalait nem nyilt alkalma megismerni a távol nyugot nemzeteinek.

Csak akkor, midőn a „kaukazusi Abdel-Kader“ orosz fogságba került, s az utolsó cserkesz törzs — az abukhok — is kénytelen volt meghódolni az orosz tulhatalom előtt: kezdett ismeretessé válni a hazáját seregesen odahagyó hegyi nép az európaiak előtt.

Részint saját kezdeményezésből, részint csábitgatva a „fényes porta“ ügynökei által, közel háromszázezer cserkesz hagyta oda a hatvanas évek elején a Kaukazust. Kisázsia északi városai, majd Stambul, végül az alsó Duna török kikötővárosai megnépesültek Samyl hontalanná vált fajrokonaival, kik buzgó mohamedán létükre nem akartak megmaradni az orosz kettős kereszt uralma alatt. A török hatóságokat készületlenül találta e tömeges kivándorlás. Nem százával, hanem ezrével estek a kivándoroltak áldozatul az éhség s a járványok egyesült pusztitásának. Allah bősz haragjával sujtotta igazhitü népét.

E csapások hirével egyidejüleg kevéssé kedvező vélemények kezdtek alakulni, török körökben is, a részint Kisázsiában, részint Bulgáriában letelepitett kaukazusi jövevények felől. A zabolázatlan hegyi nép, mely sohasem türt idegen féket magán, a török hitrokonok fensőbbségének elismerésére sem mutatott hajlandóságot. Korlátlan ur akart lenni ott, hol a vendégszeretet juttatott neki földet s tanyát. Háboru s fegyverforgatás levén az elem, melyben nagyranőtt: megvetette a munkát. Véres összekoczczanások történtek minduntalan, hol maguk között, hol szomszédjaikkal. Ló és marha nem volt biztonságban lakhelyeik szomszédságában. Rablásaik megakadályozására a török kormány a bolgár országutakon több száz zaptie- (csendőr) állomást volt kénytelen fölállitani.

Mindez nagyon csökkenté a rokonszenvet, melylyel a muzulman lakosság eleinte a Balkánfélszigetre telepitett hitrokonokat fogadá, kiket rendes katonai szolgálatra alkalmazni nem sikerült még a török kormánynak.

Ha ethnographiai tanulmányt irnánk s nem röpke tárczát, előkereshetnénk jegyzeteinkből a cserkeszek jellemzésére vonatkozólag egy csomó adatot, melyet négy év előtt egy hánytvetett életü, de kitünő katonai képzettségü lengyel tiszttől: Lapinszki ezredestől volt szerencsénk nyerni.

Hol, melyik hemisphaerán időzől most vajjon szegény hontalan lengyel: méltó bajtársa Skrzyneczkinek, Zymirszkinek, Chlopiczkinak, Dwerniczkinek, Wysockinak, Bemnek s az osztrolenkai és varsói csatamezők többi hőseinek? Örök álmodat aluszod-e már idegen földön, avagy ujra megvillan tán kezedben a kard, melyet négy évtizedig szegeztél Lengyel- és Magyarországban, a Kaukazusban és Kisázsiában, Nápolyban s az al-Dunánál a szabadság elleneinek melleire?

Derék hőse a népek szabadságküzdelmeinek! Látom még végig peregni egy kozákszablya mély vágásának nyomát feltüntető férfias, napporzsölt arczodon a nagy könycseppeket, melyeket a szerencsétlen hazád fölötti gyász sajtolt ki a halállal annyiszor farkasszemet néző szemeidből.

S ah! a nehéz békókba vert fehér sas nem törheti többé szét lánczait. A világ, mely rég nem ismer már Lengyelországot, majdan nem fog ismerni lengyel nyelvet sem. Alig pár napja, hogy a czár ukáza még az igazságszolgáltatás köréből is számüzte Kosciusko és Sobieszki zengzetes nyelvét, az oroszt dekretálva helyére. Képes lesz-e megvédeni magát a Paskievicsek, Diebitsek, Muravieffek, Bergek s Trepoffok rémuralma által mepuhitott lengyel nép az eloroszositás ellen?!

Jó dalia: hontalanul bolygó Lapinszki! te fölkiálthatsz Petur bán keserü szavaival:

„Kiholtak szabaditóid, óh
Te vasra vert hazám! no nyeld le a bilincsed
Jajgatva, s edd magadnak a halált!“

Egy pár szót még Lapinszky ezredesről.

A cserkeszeket alig ismeri nálánál valaki alaposabban. Évekig harczolt közöttük az oroszok ellen, az Elborus hótakart ormai aljában elterülő hegyszorosokban. Velük élt, akár született cserkesz lett volna. Rendithetlen bátorsága s az oroszok szenvedélyes gyülölése miatt nagy tekintélyben állott e vad hegyi nép körében. Nagyobb szakavatottsággal alig irt még valaki a cserkeszek társadalmi viszonyairól, szokásairól s jelleméről, mint ő. Tanulmánya — ha jól emlékezem — a Lipcsében megjelenő „Unsere Zeit“ czimü tekintélyes német folyóiratban jelent meg, ugy a hatvanas évek közepén.

Nekem föleg jellemző apróságokat mondott el. Samylt személyesen ismerte. A „Kaukazus királya“ nemcsak hősiessége, hanem emelkedett szelleme által is rendkivül kivált népe közül. A hol ő harczolt: kegyetlenkedések nem fordultak elő, noha a cserkeszek előszeretettel kinozták az orosz foglyokat. Midőn Samylnak egy izben több fejezetet olvastak föl a szentirásból, fölkiáltott: „Mily kár, hogy a keresztények nem követik e szép tanokat!“

Érdekes az is, hogy Samyl eredetileg más nevet viselt, s azt, mely alatt világhirüvé lőn, egy foglyul ejtett, zsidó származásu orosz katonától vette föl, kik Samnylnak — Samunak — neveztek. Foglyát elbocsátá a daghestani hős, de nevét megtartá. . . . .

Gróf Zichy Ödön hazánkfia, ki nehány nappal a szerb-török háboru megkezdése előtt, negyedmagával, s pedig — mint „félelem s gáncs nélküli lovag“ — fegyvertelenül utazott át a Bolgárországba telepitett cserkeszek földén, Sumla közelében egy cserkesz „fejedelemmel“ találkozott, ki karcsu, magas alakja, előkelő magatartása s nemes arczvonásai által fölötte kivált durva arczu környezete közül.

A grófnak föltünt, hogy a cserkesz törzsfőnök szemei egyre rajta függtek. Ez eszébe juttatá daliás külsejü hazánkfiának, hogy Varsóban egykor azt mondták neki a cserkesz testörtisztek, hogy meglepően hasonlit Samylhoz. Gr. Zichy e hasonlatosságnak volt hajlandó tulajdonitani az „abaz“ törzsfőnök érdeklődését személye iránt. A cserkesz fejedelem azonban, midőn valaki ily értelemben kérdést intézett hozzá, kijelenté, hogy ő soha sem látta Samylt. „Ő a kaspi partokon harczolt, mig én a Feketetenger mentén küzdöttem“ — mondá. — Majd gr. Zichyre mutatva, igy szólt: „Ez az ősz ember tetszik nekem. Szép s előkelő férfiu.“

A cserkeszekről hazánkfiának is kedvezőtlen dolgokat beszéltek el. Bizonyos azonban, hogy minden hibáik s vadságuk daczára nem olyan szörnyek, minőknek most a szerbekkel rokonszenvező sajtó tünteti föl őket. A hadviselés barbár módja ellen a délszlávoknak alig van joguk panaszkodni. Az ellenség megcsonkitását: az orr- s füllenyirbálást elejétől fogva üzték a keresztény délszlávok, mielőtt még hire lett volna a mohamedán cserkeszeknek a Balkánfélszigeten.

A basi-bozukoknak is veszett hirét keltik jelenleg a délszláv ügynek barátjai. Természetes. E rendetlen török lovasság fölötte alkalmatlan ellenfél a szerbekre nézve, kiknek nehézkes s csekélyszámu lovassága nem mérkőzhetik a török „fene gyerekekkel.“ Mokány, rendkivül szivós lovaikon villám gyanánt csapnak az ellenségre, rendkivül gyorsan a pontokon, hol legkevésbbé vannak elkészülve fogadásukra. Szilaj, portyázó csapatok, mintegy teremtve az ellenség nyugtalanitására. Ha nagyobb tömegekben harczolnak, mint 1854-ben, s hosszu' dárdáik egész erdőt képeznek az ember- s lógomoly fölött: eszedbe juttatják a költői sorokat:

. . . . „Mely nép rohanása közelget?!
Vassá váltak az emberek, a sok dárda Bakonynyá.
És nem ló, repülő sárkány viszi rémesen őket.“

Igen: „rémesen!“ A basi-bozuk nem a polgárisult világ katonája. De hát valjon a szerbek s a montenegróiak annak harczosai-e talán?

Meg van irva, hogy a ki fegyvert vesz kezébe: fegyver éle által fog elveszni. A cserkeszt és basi-bozukot Risztics és „va banque“-ot játszó politikája, s nem a porta hozta Szerbiába! . . .

A csillogó ködképek s csalékony légvárak, melyeket a szerb fegyverek győzelmének esetére már eleve megalkotott magának a belgrádi chauvinismus: rég szétfolytak már. Milán királysága, a „nagy szerb állam“ s a területnövelés — ma a hitvány álmak sorába tartoznak. Még csak egy árva „babérfa,“ mint Beranger

éneklé egykor, persze ellenkező értelemben, a franciákról, sem fogja jutalmazni „dühös hevüket.“

„Seul prix d'une ardeur furibonde,
Un laurier sera tout leur bien.
Ah! pour un rien.“

De Abdul-Kerimnek gondja lesz rá, hogy nekik még a dicsőség „babérfája“ se jusson jutalmul.

Borostyáni Nándor.

Törökországi levelek.

(Eredeti tudósítás.)

Rusesuk, 1876. julius 22.

A török szultánok elzárkózott életmódjának természetes következményeül tekinthető az, hogy történeteik nagy változatosságban keringenek a közönség száján. Állítólag vannak valami irásbeli hagyományok is, melyek mint naplók a legérdekesebb apróságokat is magukban foglalják felölök. Mire azonban ez irott adatok a török nép közé kiszivárognak: akkorra már annyi monda és babona vegyül a valóhoz, hogy a tiszta igazságot bajos volna belőle kihüvelyezni. Ez irásokra alapitva terjesztett mondákat azonban a nép oly őszintén hiszi, hogy hite még az intelligensebb osztályra is átragad; a hodzsák (papok) pedig akár hiszik, akár nem: ugy terjesztik, mintha csak a próféta kijelentései volnának. Sokszor czélzatosan hoznak forgalomba ily állitólag történeti feljegyzéseket, mint most Abdul Aziz halálakor tettek. Hogy a nép hangulatát V. Murad iránt megnyerjék: párhuzamot vontak a két szultán között egészen születésök órájánál véve fel az elbeszélés fonalát az udvari czerimonialis iratok alapján.

A czeremonialis irat *Abdul Azizről*, a mint beszélik, körülbelül igy hangzik: Mahmud császár, Aziz atyja, mindennapi szokásos fördőjét ment venni, és abban természetesen egész csupaszon ült, mikor titkára jelenteni jött, hogy kedves cserkesz rabnője fiat szült. Mahmud a hir hallatára felugrott és borzadály fogta el, lesütött fövel mormogá: „Szerencsétlen.“ Később feltekintett, mintha az eget keresné, és fenhangon kiáltá: „Ah Allah légy könyörületes, mert ha ez a szerencsétlen ujon született valaha török császár lesz, ily szegényen, ily csupaszon fogja elhagyni az én árváimat.“ A népet értette. És ez fájdalom, be is teljesedett. Könnyen megmagyarázható tehát, hogy Aziz trónraléptekor a levertség a nép között általános volt, a demoralizáczió, mely napról napra tovább harapózott, egész a megsemmisülés határáig, ennek tulajdonitható, ugy hogy a kedvetlenség és a semmit tevés Allah-Kerimmé (az isten majd gondolkodik felölünk) fejlődött ki, és szabad utat engedett minden kigondolható cselszövényeknek, melyeket az orosz legjobban fel tudott czéljaira használni. Minthogy pedig Aziz ezt mind tudta, anyagilag biztositani akarta magát és ő is Allah-Kerimben élt. Tehát Aziz már születésekor el volt itélve atyjától, s ez a népben mint megrögzött vakhit élt s él.

V. Muradról pedig igy hangzik a végzetes irat: Abdul Medsid Musztafa török császár, Murad atyja a Koránnal a kezében szobájában ült és olvasott épen Pegamber kandil gedseszival (Mahomed születésének esteli lámpásünnepe) volt, mikor titkára jelentette, hogy legkedvesebb nejeinek egyike fiat szült. A császár felugrott székéről, félretevé a Korántot, kinyitá az ablakot, s örömtől sugárzó arczczal feltekintett a csillagoktól ragyogó szép tiszta kék égre, mig később a mecseteken meggyujtott lámpákon legelteté szemeit. Ez idő alatt az előkelőségek kicsinye nagyja megjelent hódoló tiszteletét nyilvánitani, ugy hogy megtelt a szoba. Mikor a császár megfordult, örömkönyes szemekkel mondá a jelenlevőknek: „Isten nekem fiat adott, e nagy napon áldom öt érte, mert ha Isten élteti és császár lesz, oly nagy lesz, mint ez a nap, melyet mi igaz hivőek nagynak tartunk, oly gazdagon fog ragyogni kormánya alatt a nép, mint a mai tiszta ég boltozatján, a milliárdnyi csillagok, melyeket mecseteink tükröznek vissza. Adjon neki az Isten erőt és kitartást a reá váró nagy munka befejezésére.“ „Nézzétek — mondá továbbá, reá mutatva egy csillagra, — tiszta az és fényes mint a nap, azon apró fellegek, melyek körülötte czirkálnak, nézzétek mily gyorsan oszlanak szét foszlányokban, s az mily szépen ragyog és tisztán, ez az ő csillaga, ilyen lesz az ő élete is, szeressétek öt, ne hagyjátok el, meg fogja érdemelni.“ — Ezután boldogboldogtalannak császári ajándékokat osztogatott ki, s fékezhetetlen volt örömében.

A törökök csakugyan vakon hisznek az égi testek jelenségeiben. Hogy mennyiben fog teljesülni V. Murádra vonatkozólag e végzetszerü irat jövendölése, megválik a jövőben, de a nép vakon hiszi s e hitének erőt kölcsönöz az Azizről szóló jövendölés teljesülése. Erre vonatkozólag felhozom itt még a nép hangulatának különbözőségét Aziz és Murad császárok alatt. A volt császár alatt a török nép állandóan lehangolt, elégedetlen, boszus és zugolódó volt, ugy hogy a legroszabbtól lehetett tartani, mig a szláv keresztyénség ujjongott, titkos gyülekezeteket tartott, suttogott, káröröммel nézte a török levertségét, de dolgozott s iparkodott vagyont szerezni; igy a török elszegényedett, a munkás bolgár nép pedig gazdagodott, de fukarsága s pénzt imádó kislelke, és egyátalában idegent nem türő természete, ehhez járuló tudatlansága okozta azt, hogy a demoralizáczió ezt a népet is magával ragadta, ugy hogy az orosznak kevés munkájába került a zavarosban halászni, és e békés népet eszközeinek felhasználni.

A bolgár nép természetéről fogva hiu és piperőcz és mindennapivá vált nála ez a szó „dasze nakitse“ („kicsipem magam“), nem volt tehát nehéz az orosznak a luxust is behozni náluk, és miután az ásó és kapa ki nem elégitheté a nagyravágyás igényeit, elveté e nép a kapát s kereskedő lett, minden tudomány nélkül, pénzét elvesztette, s igy ő is szegény lett. Most kezet foghattak a törökökkel, de ezt nem engedte az orosz biztatás. Az orosz diplomaczia elérkezettnek látta az időt, hogy általános szláv hálósapkáját feltegye, és abban nekik szokása szerint főhivatalokat, jószágokat, függetlenséget és pénzt igérjen, és az utóbbival meg is kezdte müködését. Olaj volt ez a tüzre. A magába vonult bolgár nép nyiltan kezdett föllépni s követelésekkel előállni. E követelések azonban rendesen alaptalanok lévén, csak bőszitették a török népet, a gyenge kormány pedig az ily kérvényeket szó nélkül ad acta tette. S ez aztán a bolgár népet is kihivóvá tette, az orosz furkálódásokra pedig vérszemet kapott, ugy hogy kérvény helyett fegyvert ragadott, és kiütött a forradalom, mely pünkösdi királyság ugyan nem sokáig tartott, de szomoru végét sokáig meg fogja sinleni e nép.

Murad császár trónra lépte pillanatától fogva nagy változáson ment keresztül a török nép, ugyannyira, hogy mostani válságos helyzetében sem levert, hanem vig, fenn hordja fejét és örül. Most nem kell hivni a redifeket (tartaléksereg), önkénytesen jelentkeznek, ugy hogy a kormánynak többször vissza kell őket utasitani. A lelkesültség annyira megy, hogy hir szerint még a nomád beduin nép is jelentkezik, ezt bizonyitja a török hadügyérhez intézett diarbekiri és bagdadi sürgöny, a melyben *százhuszezer* lovas beduin ajánlja fel szolgálatát a csatatéren.

A mi a bolgár népet illeti, még nem törte meg egészen a vesztett forradalom, és a mint látszik, panszlavistikus ideáit egyhamar el nem feledi, morog, zugolódik, és ha a török verést kapna a szerbektől, örömében a böréből bujna ki; de hogy még egyszer rizikóra fegyvert fogjon, arra gyáva, arra a minden oroszok czárja, de maga a szent Nikola tulajdon személyében jelenjen meg, mégse viszi reá többé, erről biztos a török.

Nem igy a török, a levert mélázóból bátor és dühös oroszlány lett, ki önkénytesen keresi fel az ellent, és a hátrálást parancs nélkül nem ismeri, ezt minden csatában bebizonyitotta. — Igen jellemző az is, hogy a nemzeti kölcsön alul, mit a jelenlegi kormány a császár nevében bocsátott ki, senki sem huzza ki magát, ugy hogy sokan erejükön tul irnak alá, 100—200—1000 török lirát egy-egy; még a legszegényebb is örömmel veti oda filléreit. Egy szóval a török népnél a lelkesültség nagy, határt nem ismerő az elkeseredés és bőszültség a szerbek és montenegróiak ellen; meg is mutatják a csatatéren; a török katona keveset lő, bár mindannyian jó hátultöltő fegyverekkel vannak ellátva, hanem szuronynyal támad, melyet a szerbek nem várnak be, hanem el futnak, mint 1848-ban!

Murad császár korszakába van tehát az egész török nép reménye helyezve. Európa kételkedhetik, de a török nép rendithetetlenül hisz ebben, mert a jóslatok előre megjelentették a boldogságot, mint előbb Abdul-Aziz elaljasodott korszakát.

R. l.

Abdul Kerim pasa.

A török hadügyminiszter és főparancsnok: Abdul-Kerim pasa, kinek arczképét mai számunkban mutatjuk be olvasóinknak, jelenleg a leggyakrabban emlegetett egyéniségek egyike. Hadvezéri tehetségétől s hadmiveleteinek sikerétől függ nemcsak a szerb-török háboru kimenetele, hanem nem kis mérvben Törökország sorsa is.

Abdul-Kerim, ki hirszerint cserkesz származásu, koros, körülbelöl hatvan éves férfiu. Gondos katonai kiképeztetésben részesült, sok időt töltve Bécsben. Mint az osztrák tüzérakadémia növendéke, Hauslab cs. k. táborszernagy, — akkor tüzérakadémiai igazgató — legbuzgóbb növendékei közé tartozott. Katonai ismereteit ismételve nyilt alkalma érvényesiteni, részint a többszörös herczegovinai felkelésekkel, részint az oroszokkal szemben az al-Dunánál, a krimi háboru idején. Erélyét és körültekintését mindig elismerték a stambuli kormányférfiak.

Husszein Avni pasa meggyilkoltatása után Abdul-Kerim vette át a hadügyi tárczát. Ez állásában nagy tevékenységet fejtett ki, folyvást uj meg uj csapatokat szervezve s a török birodalom minden részeiből jelentékeny haderőt küldve a harcztérre. Minteggy két hét előtt elhagyta Stambult és Sophiába ment, hol 30 zászlóaljnyi tartalékhadat szervezett. Aztán Nisbe utazott, átvéve az összes török haderő fölötti fővezérletet.

Abdul-Kerim kedvező benyomást kelt. Nagy, erős, testes férfiu, szürke szakállal és barátságos arczvonásokkal. Lelkesül az asztal örömeiért s hatalmas étvágya szinte közmondássá vált Törökországban. Európai müveltségü férfiu, ki a német nyelvet folyékonyan beszéli.

„Találmányok könyve.“

A Franklin-társulat kiadásában egy régi hiányt pótló nagy vállalat első füzete jelent meg. A nagyfontosságu vállalat czime: „*Találmányok könyve*. Ismeretek a kézmüipar és müipar mezejéről. A földmüvelés-, ipar és kereskedelemügyi m. kir. miniszter megbizásából és az orsz. m. iparegyesület felügyelete alatt több idevágó munka alapján dolgozta *Frecskay* János.“

Addig is, mig a müvet részletesen ismertetnök, jónak látjuk *bevezetéséből* közölni a következő sorokat.

„Oly népek, melyek az általános iparteveкenységében, az erőmütan és mütani vegytan alkalmazásában, a természeti anyagok gondos kiválogatásában és földolgozásában hátra vannak, s melyeknél ez a tevékenység nem hat át minden osztályt: oly népek föltartóztathatlanul süllyedni fognak és pedig annál hamarább, minél iparosabbak s mennél élelmesebbek szomszédaik.“

Humbolt Sándornak annyi igazságot rejtő föntebbi szavait látszik nemzetünk átérezni, midőn ez utóbbi években és különösen a jelen napjaiban oly lázasan hangoztatja a hazai ipar fejlesztését, ennek előbbrevitelét, és midőn ezt a külföldi iparral szemben versenyképessé kivánja tenni. Az erre szolgáló eszközök különbözők lehetnek, valamint hogy különbözők is. De egyedül mindmegannyinak közrehatása biztositathatja csak a czél áldásos sikerét.

Egyik ilyen eszközül, még pedig hatásos eszközül kell tekintenünk mindenesetre az ipari szakirodalom meghonositását.

A földmüvelés-, ipar és kereskedelemügyi miniszter ur ebben épenséggel hazai iparunk emelkedésének föltényezőjét látván, alkalmat nyujtott ily mű létesitésére, s mi alulirt irodalmi intézet, bár tetemes áldozatok árán, örömmel vállalkoztunk annak kiadására, mert meg vagyunk győződve, hogy ez által nemcsak hazai egyetemes irodalmunk egy régi tátongó hézagát töltjük ki és egy parlagon maradt tér mivelését

veszszük foganatba, hanem előmozditunk vele oly törekvést, mely hogy mihamarabb győzelemre vergődjék, minden magyarnak hazafiui óhaja.

A munka alapjául, mondhatnók inkább vezérfonalául a hazánkban is ismert s Németországban hat kiadást ért „Buch der Erfindungen“ czimü mü szolgált, melynek egyes részei, mert jobbára a gyáriparra szoritkozik, helylyelközzel ki vannak bővitve Karmarsch „Mechanische Technologie“ és Wagner Rudolf „Chemische Technologie“ szakférfiak által jelesnek ismert müveiből.

A fötekintet azonban, melynek szemmeltartásával a munka készült, arra van forditva, hogy az közepes állású foglaljon el a szoros szakmunka és a népies előadás közt, valamint arra, hogy midőn a szakember ismereteinek bővitésére talál benne anyagot és serkentést a további haladásra, a laikus lelje föl benne azt, mi tudnivágyát kielégiti, s minek ismerete a müvelt ember egyik kelléke. Egyátalán a mű iránya olyan, mely lehetővé teszi, hogy az abban lerakott anyag közvagyonná válhassék és az általános müvelődést előmozditsa.

Belbecsét a munkának emeli az is, hogy az egyes iparágak leirását bevezetésül egy kis történeti áttekintés kiséri, és ebben fel van használva mind az az anyag, melyet eddigelé történetiróink összehordtak hazai iparunk állásáról, fejlődéséről a multból. Forrásul erre vonatkozólag szolgáltak Kossovich Károly és Horváth Mihály pályamüvei, továbbá az „Archaeologiai Értesitő“, nemkülönben a „Századok“ régebbi és ujabb füzetei.“

A tartalomjegyzékből felemlitjük, hogy a mü négy nagy kötetre (mintegy 160 ivre) van tervezve. Az első kötet czime: „A nyers anyagok erőmüves feldolgozása.“ A másodiké: „A nyers anyagok vegyi dolgozása.“ A harmadiké: „A természeti erők felhasználása.“ A negyediké: „A mindennapi élet vegytana.“ E négy kötetet a Franklin-társulat *közel ezer szép fametszéssel* látja el, s a müvet általában diszesen állitja ki. Az egész mü 40 füzetben jelenik meg. *Egy-egy füzet ára 40 kr.* A kiadó-társulat ezenkivül kilátásba helyezi, hogy pártolás esetére egy ötödik kötet is fog megjelenni, mely a sokszorozó müvészetek: a gyorsirás, kő- és könyvnyomtatás, fametszés, a réz- és aczélkarcz stb. ismertetését tartalma zandja.

A megjelent első füzet főbb tartalma: A gépgyártás és eszközei. Története. A gőzgépek statisztikája. A gépgyártás. Anyagok, megmunkáló módozatok és segédszerek. A kovácsolás. Az ollók és lyukgató gépek. Eszközgépek. Eszterga. A furógép. Gyalugép. A varrógép. Lövegek, szálfegyverek és acélszerszámok. Ezek készitése stb. Már ez első füzetben a czimképen kivül 26 fametszetü kép van, köztük az első gőzmozdony s alkotója Stephenson képe. A müszavak gondosan vannak megválasztva s mindenütt oda van téve a szokatlanabb magyar nevek mellé a német müszó is.

E derék munkát ismételve ajánljuk a közönség figyelmébe.

A hétről.

⊙ „Szultánnak jó lenni!“ Ez a gondolat sok ember agyában megfordulhatott már. Pedig a szultánok egész története egészen mást tanit, mint azt, hogy a szultán olyan boldog ember, kinek sorsa irigylésre méltó. Voltak nagy szultánok, dicsők, hatalmasak; voltak kikben csakugyan meglátszott lenni az az erő, hogy „valamint égy ur van az égben, ugy egy legyen itt a földön is, és az az egy legyen az igazhivő muzulmánok padisája;“ volt, a ki diadalmasan hordozta meg fegyvereit három világrészben, de olyan szultánt, a ki boldogságáért irigyelhető ember mintaképéhez csak közel is járt volna, — nem mutat fel az ozmanok története.

De ellenkezőre vaj mennyi a példa azok között, a kik a próféta utódaiként uralkodtak az igazhivők felett! Ha regényben irná meg valaki, nem akadna ember, a ki elhiszi. De ott a történelem beszél, melynek megváltoztathatlan tényein nem változtat a kétkedés. És ez a történelem azt beszéli, hogy ott, azon az elérhetlennek vélt magaslaton, a hol a félhold trónja áll, legjobban hiányzott a megelégedett állapot első föltétele, a nyugalom s a biztonság érzete.

Ott van III. Szelim példája, ki birodalmát ujra alkotó, ujjá születendő nagyszerü tervekkel volt tele, s kit épen e tervei vetettek fogságra, a változtatást nem türő ozmánok IV. Mustafát helyezvén trónjára, a ki ellen kitört a forradalom, melyet nem oltott el III. Szelimnek kiontott vére sem. Megfosztják trónjától ezt is s elzárták a héttoronyba, II. Mahmudot emelvén helyére.

Szörnyü részlete ez a történelemnek, de közvetlenségökkel sokkal inkább hatnak reánk a ma, 28-án érkezett táviratok, melyek a török trónváltozás kataszrófáját eddig nagyon is csak félig befejezettnek tüntetik fel.

Abdul-Azizt leteszik, őrizet alá vetik, ott — még eddig soha nem hallott módon — ollóval felnyitja ereit, s öngyilkos módon meghal. Az elébbi szultán, Abdul Medzsid fiát, V. Muradot kiáltják ki szultánnak, meghódolnak neki s a hatalmak is jobbadán elismerik.

De a kardkörülövedzési ünnepély egyre késik. Pedig az olyan ott, mint nálunk a koronázás, s a nélkül nem teljes szultán a szultán, ép oly kevéssé, mint nálunk nem tökéletes király a megkoronázatlan király, s nem komoly a szerződés, a hol elmarad az áldomás.

A török nép zugolódik. A miniszterek himeznek-hámoznak s napról-napra más okát találják fel az ünnepély halasztásának. A szultán gyengélkedik, a szultán beteg, és pedig testi beteg is, meg lelki beteg is a borzasztó rázkódtatástól, mely trónra segité. Egyszer aztán el kezd terjedni a hir: az uj szultán talán lemond.

Ma aztán kezünkbe akadnak a lapok s az elsőben ezt olvassuk:

„A török trónváltozás immár tény. Abdul Hamid egyelőre a birodalom kormányzója s szultán csak V. Murad halála után lesz. Ennek halála hirét minden órán várhatni. Murad tudvalevőleg anthraxban és pyaemiában szenved.“

Előveszszük a másik lapot. Ez igy szól:

„Murad szultán vére genyedés által megmérgeztetett. Hamid szultánná proklamáltatott. Hamid személyesen megy a csatatérre.“

Nem hiszünk szemeinknek s előveszszük a harmadik hirlapot is. Ebben már az áll, hogy „Murad szultán már nem is él.“

Nincs hasonló példája a hihetetlen dolgok ama rohamos lefolyásának, mint azt Konstantinápolyban ujabban tapasztaljuk. Az ezer egy éjszaka regevilága megvalósul. Ez a legujabb épen beválik ezerkettediknek.

Irodalom és müvészet.

— **„Csaba tragédiája“** czim alatt jelent meg egy nagy terjedelmü drámai költemény, mely a Dante „Divina Comediája“ és a Göthe „Faustja“ vegyes iskolájából kikerült müvek közül az idén már a harmadik. A „Csaba tragédiája“ nagy dolgokat próbál, de részben igen zavarosan, részben igen prózai módon. A mű meséje és cselekvénye nagyon kuszált és határozatlan, kidolgozásában pedig az egyes részletek oly prózaiak és minden költői lelemény nélkül valók, hogy a mennyországban Hadur istennél sok szegény paraszt apa tud okosabban beszélni. Pokoli jeleneteken kezdődik a darab, hol Hadur ellen bizonyos homályos tervezgetések folynak; majd a mennybe visz a költő s ott időztet jó sokáig és Csaba királyfi szerelmi ügyét kezdi szőni Delinke, a szerelem nemtője, Hadur ellenére s onnét a földre jövünk Attila udvarába, ki Csaba fiát meg akarja házasitani, de neki nem kell senki, mert eszményképe van, kit bár csak egyszer látott, de halálosan szereti. Ez eszménykép meghalt már, de a mennyben is szereti Csabát, s mikor szerelmi csábitások, tündéri jelenetek után végre is elpusztul a hunok birodalma Csaba miatt, a végén Csaba a földön elbukva, Ármány szörnyei által halálra kinoztatva, a mennyben egyesül kedvesével. — A monda Csabáját ne keresse senki e müben, mely egészen a költő által gondolt tündérmese. Valódi embereket se várjon, mert itt ég és föld teljesen egyszinü, s az egyénitésnek még árnyéka is alig mutatkozik az egyes alakokban. Hadur dikcióit a földön csak ugy el lehetne szavalni, mint a hogyan a Hadur szájába is beillenének a földi bölcsek szavai. A dicsöültek nem exaltáltabbak a földi testben élőknél s a poétai elemnek csak egy alkatrésze van a müben: a mértéktelen fellengzés és alaktalan rajongás. Az előszóban a szerző Göthe „Faustjá“-ból Fanstot, Margitot és Mephistót nagyon lekritizálja, s főként a két elsőt — erkölcsi szempontból nagyon tökéletlen költői alakitásnak tartja, pedig a „Faust“ leglényegtelenebb része is többet ér az egész „Csaba tragédiájá“-nál. A nagy terjedelmü könyv (24 lap az előszó, 410 lap maga a költemény) ára fűzve 3 frt, diszkötésben 4 frt. Budapesten Tettey Nándor és társánál jelent meg.

— **A képzőmüvészeti társulat albumlapjai** már szétküldettek a tagoknak. Mübecsesel biró szép öt kép ez rézmetszésben. Az első: „*Krisztus Pilátus előtt*“, az országos képtár egyik leghiresebb festménye, melyet Rembrandtnak tulajdonitanak. Unger Vilmos kitünő lipcsei rézmetsző reprodukálta. Szintén az orsz. képtárból való „*Katholikus Ferdinánd* király győzelme a mórok fölött.“ Tiepolo festménye; ezt is Unger metszette. A harmadik lap: „*Caecilia Metella* siremléke“, a franczia Poussin Gáspárnak a bécsi Belvedére-ben levő eredetije után. Rézbe metszette Fischer János, bécsi müvész. „*Keresztelő eskütő előtt*“, életkép Schmidt Mátyás müncheni képirótól, ki e müve által a bécsi közkiállitáson a müvészi érmet nyerte el. Metszette Rauscher Károly, müncheni rézmetsző. Az ötödik egészen magyar kép: *Than* Mórnak a redoute lépcsőházában levő falfestménye után: „*Tündér Ilona*,“ metszette *Doby* Jenő, e jeles tehetségü müvészünk, ki e szép, tiszta és könnyüd modoru metszvényben előkelő darabbal érdekesitette a képzőmüvészeti társulat albumlapjainak gyüjteményét.

— **A muzeumi falfestmények.** A muzeum lépcsőházában Lotz és Than nemsokára befejezik a freskókat. Than most az utolsó előtti csoportozatot festi, mely a reformáczió behozatalát tünteti föl, ama kor főalakjaival: Pázmány Péterrel és Bethlennel.

— **József főherczeg** életnagyságu mellszobrát készitette el a napokban Szász Gyula. Ezekről másolatot is lehet megszerezni, gipszből 10 forint, stearin vegyülékből 25 frt.

— **Hadi térképet** küldött be hozzánk a weimari földrajzi intézet. Egyik az egész Balkán félszigetet mutatja Görögországgal együtt, s ára másfél márka; a másik Törökországot az európai vazallus tartományokkal, ára 1 márka; a harmadik és negyedik darab részletes és tiszta térképe Szerbiának, továbbá Bosniának, Herczegovinának és Montenegrónak, ezek ára másfél márka. A térképeket Gräf s Kiepert készitették.

— **Sopronmegye** pályázatot tüzött ki a megye monographiájának megirására, a honfoglalástól kezdve a szatmári békekötésig. Beadási határidő 1877. deczember 31-dike, meddig az alispáni hivatalhoz kell beküldeni Jutalma ötszáz forint a nemesi pénztárból. A munkát a nyertes iró köteles egy év alatt kiadni, de a megye megvesz belőle háromszáz példányt bolti áron.

— **Uj lap.** Gyulafehérvárott hir szerint Pollák nyomdász, a „Nemere“ kiadója, nyomdát s egyszersmind megyei hirlapot szándékozik alapitani. A lap október 1-én kezdve jelennék meg; czime „Hunyad“ lenne, s szerkesztője egy tanár.

— **Almási Tihamér** egy fölvonásos vigjátéka: „A miniszterelnök báljа“ második kiadásban jelent meg Grill Károly könyvkereskedőnél, ára 40 kr.

— **A nemzeti szinházat** e hó 15-dikén az „Afrikai nő“ operával nyitják meg.

— **A népszinházban** ez utóbbi időkben megfogyott a közönség, mert a nyári estéket inkább a zöldben töltik. Nem nagy közönség gyült össze a „Házasság gőzerővel“ czimü franczia bohózatra sem, melyet a mult hét végén adtak, s föllépett benne

**

Szathmáryné is. Maga a darab nem sokat ér, de mulattató, hanem az előadásnak többféle fogyatkozása volt. *Vizváry* vendégszereplésének első alkalmából a „Három csőrü kacsa“ operettere jobban megtelt a színház, s a vendéget, ki a polgármestert játszotta, és a ki jó ismerős e szerepben, melegen fogadta. Vizváry a „*Nagyapó*“-ban lépett föl másodszor e hó 27-én, s a mendikáns szerepében szerzett jó mulatságot. Vele játszott *Balogh*né asszony is, kinek eddigi vendégszereplését alkalmasint szerződés fogja követni.

— **A budai szinkörben** nem kis feladat közönséget vonzani. „Borgia Lucretia“ opera sem gyüjtött sok hallgatót, hogy Hecks János vendég-baritonistával megismerkedjenek, kinek egyébiránt már érztelen hangja van. Inkább tetszett mellette Schvarez Emma k. a., ki szintén mint vendég, csinosan énekelte Orsino szerepét.

— **A szegedi szinházat** Sztupa Andor szinigazgató kapta meg, s ő fog játszani a kiállítás mozgalmas napjaiban. Ez időre megnyerte vendégszereplésekre Molnár Györgyöt is, s más egyébként is törekszik, hogy az igényeket minél inkább kielégithesse.

Egyház és iskola.

— **Uj árvaházat** épitenek a fővárosban élő mindkét felekezetü protestansok. Körülbelől 15 év előtt kezdték meg az alap gyüjtését, mely csöndesen bár, de folyton növekedett, s az utolsó időkben már 50—60 árváról lehetett gondoskodni. Az árvaházegylet elnökének nem régiben *Kochmeister* Frigyes urat nyerték meg, kinek vezetése alatt uj lendület következett be, s megkezdhették az árvaház épitését, mely száz árva számára van tervezve, s tavaszig elkészül. Mikor az épitéshez fogtak, 36,000 forint gyült össze, de ez még nem volt elég. Fölhivást intézett tehát az árva-egylet a protestáns közönséghez, hogy a jótékony czélt adakozásával gyarapitsa. Ennek volt is sikere, mert az eddig begyült összeg meghaladja a 41,000 frtot. Az adakozók jegyzéke következő:

Zsivora György 10,000 frt, b. Kochmeister Frigyes 5000 frt, gr. Degenfeld Imre 2000 frt. Unger Henrik 2000 frt. — 1000 forintjával adakoztak: Stefany Lajos, Fuchs Gusztáv, Fuchs Rezső, Türsch Nándor, Karlovszky Zsigmond, Aebly Adolf, Várady Károly, Kéler Napoleon, gr. Gyürky Béla. — 500 forintjával: dr. Busbach Péter, Loisch Ede és Ottilia, Holl Frigyes, Humfalvy Pál, Liedemann B. Ferencz; Liedemann Róza, Haggenmacher Henrik, Gschwindt Mihály, Szalacsy Farkasné sz. Kovács Sebestyén Ilona, Eichleiter Antal, Tisza Kálmán és neje, Schneider József. Dr. Schiller Gyula 300 frtot. — 200 forintjával: Nemeshegyi József, Steiger Gyula és Ida, Fest Imre, Vetsey Sándor, Strobentz testvérek, Strasser Alajos, Thallmayer A., Meynier Károly, Ganz Joséfa, Wodianer Albert, Mechwart A., Péchy Tamás, Iványa Imre, Jármay Gusztáv, dr. Ballagi Mór, dr. Éles Henrik, első m. hazai takarékpénztár. — Dr. Schmidt Titus 150 frt. — 100 forintjával: b. Wodianer Mór, Kundt Vilmos, Kunewalder testvérek, Weisz Bernát F., Andreae Emil, Rlnganf Hugó, gr. Pálfy János, Keller Ulrik, Haggenmacher Károly, Basch Fülöp, Szártory F. dön. Tömösy Eugen A., Hoepfner Ármin, Klauser M., Hugmayer J. Károly, Lévay Henrik, Gold Mór és fia, Franz Xaver, Manschön M. F., Gyömröy Vilmos., b. Baldácsy Béla, Benedikty György, Plachy Tamás, Szilágyi Dezső, Madas Károly, Jordán István, dr. Kovács Sebestyén Endre, Lovassy Ferencz, özv. gr. Rhédey Jánosné, lg. Odescalchy Jánosné, gr. Károlyi Tiborné, Móricz Pál, Lónyay Gábor, Radvánszky Antal, Kilian Vilmos, Takács János, Szilády Áron, Hunfalvy János. — 50 forintjával: Dr. Stern örökösei, Ullmann Károly, Beimel Jakab, Umbach Rezső, Fauser Antal, gr. Degenfeld Lajos. — Dr. Bróde Lipót 25 frt. — 20 forintjával: Muraty Szilárd, Szirmay Pál, dr. Szvetenay Miklós, b. Podmaniczky L., — Egressy Rezső 10 frt, Mokry Endre 10 frt. — Ő Felsége Erzsébet királyné 100 frt. A német reform. egyház gyüjtése 79 frt 50 kr. Néhai Andaházy Gabriela sz. Meskó emlékeül dr. Andaházytól egy 100 frt névértékü magyar földtehermentési kötvény. Néhai Paphegyi Katalin hagyományából 950 frt az egylet általános pénztárába folyt be, de a mely ideiglenesen az épitésre kölcsön adatik.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

— **A szegedi orsz. kiállitással** kapcsolatban sorsjátékot is rendeznek; tizezer darab 40 kros sorsegyet bocsátanak ki, a nyereménytárgyak száma pedig 250 lesz, jórészt kiállitási tárgyakból, s a legutolsó nyereménytárgynak is értékesebbnek kell lennie a sorsjegy áránál. A sorsjáték tiszta jövedelme a tervezett szegedi iparpalota és az ebben föláliitandó iparmuzem alaptőkéje gyarapitására fordittatik. A Budapestre összegyülő nemzetközi statisztikai kongresszus tagjait is meghivják a kiállitás meglátogatására. Az eddig bejelentett kiállitók száma 2000 körül van, ezektől a térdijakért befolyó összeg 10 ezer forintra rug. — Legközelebb jelentette be magát a békésmegyei gazdasági egyesület 200, a halasi gazd. egyesület pedig 70 kiállitóval. Az állami selyemtenyésztő intézetek szintén kiállitják termelvényeiket. Örvendetes mozanat lesz az is, hogy a kiállitás alkalmával az alföldi molnárok Szegeden tartják meg gyülésüket, s megalakitják az „alföldi molnár-egyesület“-et. Az államvaspálya-társulat pavillonja s más egyéb helyiségek már készen vannak a bekeritett főtéren; szép és tágas épitmények ezek, s megfér bennük egyszerre több száz látogató. — A diszes főreáliskolai épületet, mint a kiállitás palotáját, legközelebb megszemlélte a fővárosi bizottság, s azt a kiállitásra kiválóan alkalmasnak találta. — A hazai összes vasuttársulatok a kiállitók egyes czikkeinek szállitásánál 50 százaléknyi dijt engedtek el, s e dijelengedés augusztus 10-én lép életbe: a gőzhajó-társulatok csak 33 és ⅓ százalékot engedtek ugyan, de e dij kiterjed a kiállitó személyére is. A szegedi kiállitásra küldendő tárgyakra nézve az osztrák államvasutnál már aug. első napjától kezdve életbe lép a leszállitott viteldij. Lesz *tanszer-kiállitás* is Szegeden, — s ez magában foglalja — Trefort miniszter iutézkedése következtében — mindazon tanszereket, természet- és vegytani készülékeket, föld- és ásványtani gyüjteményeket, melyek az elemi és polgári iskolák s a tanitóképezdék számára eddig megjelentek. A miniszter Vadász Manó kir. tanfelügyelő urat bizta meg a kiállitás főfelügyeletével.

— **A honvédelmi miniszterium** a m. kir. honvédség részére szükséges 60,000 darab ruhakefe, fényináz-, sár- és puskakefe és fésü, továbbá egyes és kettős bádogszelencze, végre kés, villa, kanál és gombfüző szállitására pályázatot hirdet. A magyar iparra való tekintetből, a szállitás esetleg kisebb részletekben s egyes czikkek szerint elkülönitve is kiadatik. A magyar nyelven szerkesztendő ajánlatok folyó évi aug. 30. déli 12 óráig Budapesten a főruharaktári bizottságnál nyujtandók be.

Balesetek, elemi csapások.

— **Tüzvész.** Hontmegyében *Kemenczén* julius 25-én mintegy 70 ház égett le a melléképületekkel együtt. Az ipolysági tüzoltók siettek segitségre, s gyors megjelenésük és önfeláldozó buzgalmuk által még lehetőleg sok vagyont mentettek meg. A mentés körül Lestyánszky parancsnok, Busai és Sipos tüzoltók és Lengyel Jakab ottani lakos — ki saját házának lebontása által a falu másik felét mentette meg — tüntették ki magukat, s átalában a tüzoltók mind igen dicséretesen viselték magukat ez alkalommal is. — Barsmegyében *Alsó-Pel* község e hó 24-én majdnem egészen leégett; 73 ház, a templom és paplak, s gr. Hunyadi kastélya a tűz áldozata lett.

Mi ujság?

— **A királyné** Gizela és Valeria főherczegnőkkel e napokban érkezik Ischlbe. Ott két hétig időzik s aztán Miramaréba indul, hol több hétig fog maradni. Szeptember második felében a királyné Gödöllőre érkezik s csak később megy a királylyal a kladrubi vadászatokra.

— **József főherczeg,** ki most teljesen elvonulva él alcsuthi magányában és gyermekei nevelésének szenteli minden idejét, az „Életképek“ szerint Alcsuthon marad egészen addig, mig az őszi hadgyakorlatok körutjára nem szólitják. Legközelebb Bockelberg Ernőt, a nemzeti torna-egylet müvezetőjét hivta meg gyermekei mellé, hogy pár hónapon át őket a tornászatban oktassa. A régészeti kutatásokat kedvelő főherczeg legközelebb kitünő mammuth-fogat ajándékozott a muzeumnak és beküldte az alcsuthi birtokán kiásott római cserép-edényeket.

— **Az aradi vértanuk** emlékszobrára eddig 52,518 frt 68 kr és 3 db arany gyült össze.

— **A tiszavidéki vasut igazgatósága** a szolgálatában levő személyzet részére minden nagyobb állomásán egy-egy beteg-szobát szereltetett fel, hol a vasuti orvosok bizonyos órákban naponkint megjelenni tartoznak. Legközelebb a nagyobb állomásokon a vasuti személyzet számára külön sütőhelyiséget is állittat a társulat.

— **A sugárut** nagyon lassan épül, s mióta a vállalkozó társulat megbukott, az aránylag olcsó telkekből is alig tudtak eladni nehányat. Hir szerint Koburg Fülöp herczeg vásárolt közelebb telket az épülő operaszinház körül, hogy ott palotát emeltessen. Annak is hire jár, hogy az orsz. zeneakadémia számára is a sugáruton akarnak házat épiteni. Legtöbbet lendithetnének azomban a pompás ut mielőbbi fölépitésén főuraink, kik közül eddig egy sem épitkezett itt. Maga az ut már csaknem egészen be van burkolva fa-koczkákkal s a gyalogjáró aszfalttal. Rövid idő alatt készen lesz a vázi ut felé is, s aug. 20-án akarják átadni a forgalomnak az egész óriási vonalat.

— **Az állatkertben** az oroszlánház már befejezéséhez közeleg, s nem sokára az oroszlán-pár meg is érkezik rezidenciájába Hamburgból. A kert legujabb vendége egy öt lábnyi krokodil, mely a tó elkeritett részében sütkérez. Az igazgatóság közelebb a belügyminiszter engedélyével az összes megyék, kerületek és székek központi hivatalaihoz kérelmet intézett, hogy juttassák tudomására a közönségnek, hogy az intézet szivesen fogad állatokat, vagy vásárol mérsékelt dijért. Mellékelte a szükséges állatok lajstromát is. Eddig Békés és Szörénymegyék alispánjaitól érkeztek is már ajándékok.

— **Gyalogverseny Parádra.** A magyar athletikai klub által Parádra rendezett gyalogversenyre hárman jelentkeztek: Bendik István, ki a tavalyi b.-füredi gyaloglásánál másodiknak érkezett meg; Ribiánszky József és Balázsovich Árpád. E hó 23-án d. u. 4 órakor indultak el Budapestről, a nemzeti szinház elől a 18½ mértföldnyi utra, melyet 30 óra alatt kellett megtenni annak, a ki az első kitüntetést, „bajnok“ czimet s az arany érmet akarja megnyerni; a 48 óra multán beérkező versenye nem jött számitásba. Bendik a kerepesi ut végén félórai előnyt adott társainak, minthogy ő egy izben már nyertes volt, s csak félóra mulva indult. Balázsovich Gödöllőnél visszalépett a versenytől. Tehát csak ketten folytatták az utat, melynek több pontján be kellett magokat mutatni az athletikai klub küldöttjeinek. Bendik a félórai késedelmet 7¼ mértföld alatt helyre hozta Hatvanig, hová hajnali 1 óra 34½ perczkor érkezett. Ribiánszky fél perczcel előbb t. i. 1 óra 34 perczkor. Bendik azonban *Gyöngyösre* már később ért: reggeli 9 óra 42 perczkor, mint Ribiánszky, ki már 8 óra 13 perczkor ott volt, s a városon zeneszóval kisérték végig. De Bendik ezentul is folytonos kitartással gyalogolt, s jul. 24-én jó egészségben esti 7 óra 15 perczkor Parádra ért, vagyis 27 óra 15 percz alatt tette meg az utat Budapesttől Parádig, a Timsós fürdőbe. Ribiánszky tudván, hogy elsőnek már nem érkezhet, Debrőn hosszabb pihenőt tartott s jul. 25-én reggel 10 óra 30 perczkor érkezett meg Parádra, vagyis 42 óra alatt.

— **A fürdői vendégek** száma f. hó 22-ig Balaton-Füreden 803, Rohitson 1128, Szliácson 517, Trencsin-Tepliczen 1259, Varasd-Tepliczen 1230 volt. Tátrafüreden mintegy 400 vendég van; Uj-Tátrafüreden ott van a külügyminiszter neje, gróf Andrássy Gyuláné is, ki a csinosan épült „Terebes“ lakban van szállva.

— **Elhalasztott sorshuzás.** A magyar tiszti árvák árvák javára rendezett sorsjátéknak f. é. julius hó 3-ára tervezett huzása a pénzügyminiszterium engedélye folytán csak f. é. november 3-án fog megtartatni.

— **Hadköteles tisztviselők.** A belügyminiszter körrendeletileg felhivta a hatóságokat, hogy jelöljék ki a hadköteles tisztviselők közül azokat, kik háboru esetén sem lennének behivandók. A fővárosi tanács e tekintetben már intézkedett, s 78 hadköteles tisztviselő közül 16-ot jelelt ki ilyenekül. Midőn e határozat hozatott, a tanácsjegyzőknek is távozni kellett a teremből, nehogy a fölmentettek neveit megtudják, mert ezek titokban tartatnak.

— **Fényes Elek temetése** e hó 25-én délután történt meg Ujpesten. A rokonokon kivül megjelentek az orsz. statisztikai hivatal küldöttei is, koszorut téve a koporsóra. A gyászszertartást Mády Lajos ref. lelkész végezte, s ő mondott az elhunyt érdemeit melegen méltató beszédet is.

— **A harcztéren** a szerbek most már mindenütt saját határaikon belül állnak védelmi helyzetben. E hó 18-án még egy kisérletet tettek Izvornál, hogy áttörhessék a török csapatokat s Bolgária fölházitására siethessenek, de a két napig tartó ütközetben Izvornál és Zajcsárnál ismét megverettek, s a törökök a Timok vizén is tulnyomultak. A Drina mellett e hó 19 és 20-án Bjelina körül hasonló véres sors érte Alimpics hadseregét. Herczegovinában is győzelmesen mérkőztek meg a török csapatok a montenegróiakkal és viszaszoritották őket a montenegrói határokra. Montenegró déli részén, Gacskónál azonban egy másik hadtest visszaverte a törökök támadását. A szerbek eddigi sikertelen küzdelmei miatt a vezéreket okolják. Hir szerint Lesjanin tábornokot (a Timok-sereg vezérét) hadi törvényszék elé állitják. Zách, az Ibar sereg parancsnoka, heves láb-baja miatt lemondott, s helyére Csolak Antics ezredes lépett. Milán fejedelmet Belgrádba várják, s ez utját azzal magyarázzák, hogy a Drina-sereget akarja megtekinteni, voltaképen azonban azért menne az osztrák-magyar határ közelébe, hogy mihelyt kell, elhagyhassa Szerbiát. A belgrádi lakosság hangulatát jellemzi, hogy a polgárságtól elszednek minden fegyvert, azon ürügy alatt, hogy azokra a hadseregnek van szüksége. Oroszországból az utóbbi napokban számos orvos s betegápoló apácza érkezett Szerbiába, hol nagy szükség is van rájok. Az orosz lapok folyvást gyüjtenek a szerbek részére, s az adakozások jelentékeny összegben folynak.

Jul. 28 és 29-ről a csatatérről érkező hirek azt jelentették, hogy Abdul-Kerim és Csernajeff közt csata foly Zajcsár körül.

— **V. Murad szultán egészségi állapotáról** Konstantinápolyból nehány nappal ezelőtt a következőket irták: „Igen nehéz ugyan Murad szultán állapotáról megbizható hireket kapni, mindazáltal hiteles informatiók alapján irhatom, hogy a szultán határozottan nem elmebeteg, de való, hogy testi betegségéhez — Murad egészsége évek óta rosz — kormányralépése óta *kedélybetegség* járult, ugy hogy órakig elmerülve néz maga elé. Abdul-Aziz meggyilkoltatása óta Muradot nemcsak lelkiismereti furdalások, de állandó félelem is kinozza, mely a miniszter gyilkosság által tetemesen fokoztatott. A kardöltés szertartása rég megtörtént volna, ha a miniszterek nem félnének, hogy a szultán, midőn azután természetesen a diplomatiát elfogadni volna kénytelen, ugy viselné magát, mint ez nyugati fogalmak szerint fejedelemhez nem illik. A szultán lemondásáról szárnyaló hirek azonban költöttek, senki sem merne a nagyurnak ilyet tanácsolni. Ha Muradnak le kéll mondania, ez csak olyforman történhetnék, mint Abdul-Azizzal történt. A háboru iránt különben Murad igen érdeklődik, csak szerb győzelmeket nem szabad neki jelenteni. Ki ily rosz hirt hozna a szultánnak, annak feje sem volna biztonságban.“

Murad szultán uralkodásának napjai, egybehangzó ujabb táviratok szerint, megszámlálvák. Betegsége nagyon komoly, s e miatt késett szultánná avatása is. Már halálának is hire terjedt e hó 28-án. Utódja ócsese lesz: *Abdul Hamid* mint az Ozmancsalád legidősb tagja. Ez Abdul-Medzsid szultán második fia, ki 1842. szept. 12-én született, s kit már régibb hirek is a család legkiválóbb tehetségü tagjának emlegettek.

— **A szerbek veszteségeit** eddig 26,600 emberre számitják. A Timoknál elveszett 6800, a Drinánál 12,150, a Moravánál 5620, az Ibarnál 4800, betegségek folytán (vérhas, typhus) 2850. E nagy számból csak 8200 fekszik kórházakban. Jelenleg 93,400 harczoló katonája van Szerbiának. De ezek közt sok az agg és a még gyakorlásra szoruló ujoncz; erődök védelmére és egyéb tábori szolgálatokra is szükséges bizonyos számu katonaság; mindent összevonva, Szerbia 67,200 emberrel rendelkezik a csatákban. A török haderő, mely Szerbiát körül fogja, 120,000 fönyi.

— **Belgrádba** naponként számos sebesültet szállitanak, s a rögtönzött kórházak tömve vannak ezekkel. Az orvos és orvosi szer azonban kevés. A „vörös kereszt“ társulat bizottsága Belgrádból és Csettinjéből fölhivást intézett a szerb és átalában szláv nemzetiségü orvosokhoz, hogy a szenvedőknek segitségére siessenek. A közönség sok ajándékot visz a sebesülteknek, kik közt vannak mohamedán vallásu bosnyákok is. Ezek jól tudnak szerbül, de gyülölik a szerbet.

— **A montenegróiak és hadi foglyaik.** A montenegrói kormány kijelentette, hogy ő nem képes eltartani a hadi foglyokat, s ha az osztrák hatóságok azokat át nem veszik, kénytelen lesz kard élre hányatni valamennyit. Eddig 11 törököt csákugyan át is kisért 8 montenegrói Ragusába, hol azok átvétetvén, Klagenfurtba internáltattak. Ime Montenegró háborusdijához az osztrák-magyar alattvalóknak is áldozni kell adóval, a foglyok ellátására.

Halálozások.

Farago Ferencz, Makó város polgármestere, s több izben országgyülési képviselője, meghalt e hó 20-ikára viradóra, 66 éves korában. A becsült férfiu és hü tisztviselő halála következtében a középületekre gyászlobogót tüztek ki, s mély meghatottság közt kisérték ki a koporsót a temetőbe.

Boné Pálné szül. Teleki Auguszta grófnő, elhunyt Szirákon 66 éves korában. Kitünő müveltségü és szellemü urhölgy volt, méltó testvére a feledhetetlen Teleki Lászlónak. Először gr. Degenfeldnél volt férjnél, s gr. Degenfeld Lajos orsz. képviselő édes anyját veszté benne. Temetése nagy dísszel és mély részvét közt történt meg Szirákon, s a halottas beszédet Török Pál szuperintendens tartotta.

Elhunytak még: *Jernei Máté*, a budapest belvárosi polgári iskola igazgató tanára, 50 éves korában. — *Villecz Ernő*, budapesti ñatal ügyvéd 27 éves korában. — *Lengyel Endre*, a felső-bányai bányászati al-tanoda igazgatója 60 éves korában. — *Dona Dómc*, fővárosi kereskedő s vagyonos polgár 72 éves korában. — Narosnyói *Bartha János* birtokos Bibarczfalván, 76 éves korában. — *Deletter János*, jól ismert fővárosi polgár s a nemzeti szinház fodrásza, 55 éves korában. — *Mónus Sándor*, H.-Szoboszló város rendőrhadnagya, 56 éves korában. — *Biasini Sándorné* szül. Szakáll Anna asszony 36 éves korában Kolozsvárott. — Koltai *Vidos Lajos* kir. tanácsos Kőszegen 72 éves korában.

A külföldről *Löventhal József*, hires magyar sakkjátékos halláról vettünk tudósitást. 1810-ben született Pesten, s a sakkban a hires Széntől nyert oktatást. 1849-ben menekülnie kellett Magyarországból. Előbb Amerikában, utóbb Angliában élt, hol a St. James sakk-klub elnöke s a St.-George-klub titkára volt s több e tárgyra vonatkozó müvet s értekezést irt. Különösen hires volt 1858-ki diadala Birminghamban. Az amerikai Murphy után őt tekintették a világ legjelesebb sakkjátékosának.

Szerkesztői mondanivaló.

— **Szegény koldusasszony.** Ha épen közlését nem igérhetjük is, azt mindenesetre megérdemli, hogy biztatólag szóljunk róla. Valamivel kellene rövidebbnek, kevésbbé terjengőnek lennie. Csinos, sőt sikerült, részletek vannak benne s az egész kép átalános benyomása is jó. Egyelőre félretettük.

— **Ő. L.** Ez a betyár olyan mint száz meg száz betyár abból az időből, mikor a betyárpoézis volt napirenden. Nincs kedvünk ily üres és ócsó poézishez.

— **A „Légköri lecsapódások“** szintén meg fognak jelenni.

— **Pálya és sors** s társai. Csupa elmélkedés, semmi költészet. Az eszmék a mellett a forma nehézségeivel küzdenek, a rhythmus teljesen hiányzik, a hasonló helyzetü sorok metszete majd itt, majd ott, — a mi miatt folyamatosan olvasni lehetetlen; a rimek erőltetettek. Egyszóval a költőnek mind belső, mind külső — lényegi és formai — tulajdonai merőben hiányzanak e prózai versek irójában.

— **B. Cs. E.** Ez gyöngébb az előbbieknél. Nem tudjuk mi, mily csodálatos kalandozása, logikátlan csapongása az elmének, iratja az efféléket! A képek hajhászottak; két egymást követő sor közt olykor semmi összefüggés, az ember el nem gondolhatja, hogy kerülnek egymás mellé. Pedig kár. Kegyed birná a formát; törekedjék a tartalom tisztaságára.

— **G. Iván.** A vidéki lapok mértéke — kivált versekre nézve — természetesen sokkal enyhébb a miénknél. Hogy költeményei már jelentek meg vidéki lapokban, elhiszszük. De — a beküldött egyből itélve — nagyon messze állanak még attól, hogy *mi* közölhetnők. Ez: merő üres rimpengetése sekélyes érzelmeknek.

SAKKJÁTÉK.

869. számú feladv. Lotze E.-től. (Rodában).

Sötét.

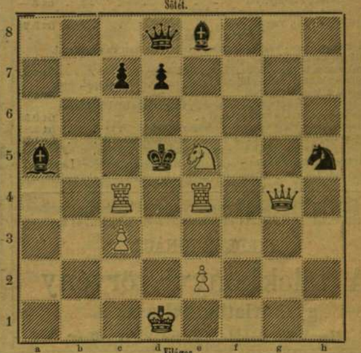

Világos.

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

864-dik számu feladv. megfejtése.

(Koss Ivantól.)

Világos.	Sötét.
1. Hd6—f5	Kd5—e4: (a)
2. Hf5—e3	t. sz.
3. Bc6—e6—c4 mat.	
(a)	
1.	e5—d4:
2. Hf5—e7†	Kd5—e4:
3. Bc6—e6 mat.	

Helyesen fejtették meg:

VESZPRÉMBEN: Fülöp J. BUDAPESTEN. F. H. és K. J.
GELSÉN: Glesinger Zsigm. NAGY-KŐRÖSÖN: Nemesik L. és Kovács.
SÁROSPATAKON: Gérecz K.
DEBRECZENBEN: Zagyva I. KECSKEMÉTEN: Galambos K.
SZIGETCSÉPEN: Mayer K. PÉCSEN: Ifj. Bubregh M.
MISKOLCZON: Hartmann tst. A PESTI sakk-kör.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**

(L. Egyetem-tér 2. sz.)

HETI-NAPTÁR.

Hónap és hetinap	Katholikus és protestáns naptár	Görög-orosz naptár	Izraeliták naptára	Nap kel-	Nap nyug.	Hold kel	Hold nyug.
julius		julius (ó)	Ab. Bosch. Sab.	ó. p.	ó. p.	é. p.	ó. p.
30 Vasárn.	A 8 Abdon	A 7 Juda	18 Ö 8 Sisoas	9 Bejt, templ el.	4 37	7 35	3 50	11 34
31 Hétfő	Loyolai Ignácz	Ignácz	19 Makrin	10	4 37	7 34	4 54	regg.
1 Kedd	Vasas sz. Péter	Gertrud	20 Illés	11	4 39	7 32	este	1 2
2 Szerd.	Portiuncula	Gusztáv	21 Simon Judás	12	4 40	7 31	0 33	1 6
3 Csüt.	István felt.	Lidia	22 Mária Magdolna	13	4 42	7 30	7 9	2 7
4 Pént.	Domokos r.	Domokos	23 Trophin	14 (Örömn.	4 43	7 28	7 36	3 14
5 Szom.	Havi bold. asszony	A Áfra, Domit.	24 Krisztia	15 Sab. Nahemán	4 44	7 26	7 56	4 35

Hold változásai. ☾ Utolsó negyed 12-én 11 óra 14 perczkor éjjel.

Tartalom.

Fényes Elek (arczkép). — Otaiti leánya. — Berlin ostroma. — Périer Kázmér (arczkép). — A bolgár felkelés (két képpel). — Skutari (képpel). — Montenegró. — A török hadsereg szervezete és egyenruhája. — Az ón mint méreg. — A párisi magyar egylet koszoruja Deák Ferencz koporsójára (képpel). — Egyveleg. — **Melléklet:** Háboru. — Törökországi levelek. — Abdul Kerim pasa (arczkép). — Találmányok könyve. — A hétről. — Irodalom és müvészet. — Közintézetek, egyletek. — Mi ujság? — Halálozások. — Szerkesztői mondani való. — Heti-naptár.

Egy hatszor hasábzott petit sor, vagy annak helye egyszeri igtatásnál 15 krajczár; többszöri igtatásnál 10 krajczár. Bélyegdij külön minden igtatás után 30 kr.

HIRDETÉSEK.

Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Haasenstein és Vogler Wallfischgasse Nr. 10, Mosse R. Seilerstätte Nr. 2 és Oppelik A. Wollzeile Nr. 22.

KERTÉSZ ÉS EISERT

Budapesten, Dorottya-utcza 2. szinháztéri szeglet, a t. cz. közönség figyelmébe ajánljak az egyedül náluk létező

D. Fèvre-féle szikviz önmaga készitéséhez magánosoknak legalkalmasabb

valódi

párisi szikviz-készülékeinek

gyári főraktárát Magyarország részére.

A **szikviz**, mint kellemesen üditő, **egészséges**, számos esetekben orvosilag **rendelt ital**, máris általános használatba jött.

Készülékeink fő előnye az, hogy kő vetve a minden egyes darabhoz **mellékelt utasitást, bárki képes kitünő, mindig fris**, a gyárilag készültnél **tisztább és olcsóbb szikvizet késziteni**, azonkivül pedig **pezsgőbor, málnaviz, limonádé s** egyéb frissitő italok előállitásához is alkalmasak.

A készülékek árai:

2 4 6 8 10 messzelyes darabja frt 8.— 10.— 12.— 14.50 17.—

Kitünő minőségü szerek 1 font acidum tartaricum és 1¼ font szikéleget tartalmazó csomagokban, csomagonkint 2 frttal számittatnak.

Irásbeli megbizások utánvét mellett gyorsan eszközöltetnek, ládácska és csomagolási dij a gép nagysága szerint 50—75 kr.

Egyuttal ajánljuk Berlin és Angolhon legjobb gyáraiból származó, a tisztátlanságánál fogva egészségtelen ivóvizet tisztitó és javitó

vizszürő készülékeinket,

melyek 2 frt 50 krtól 35 frtig tartatnak készletben. Ezeknek rajzokkal ellátott kimeritő árjegyzékével szivesen szolgálunk.

Olcsó és tartós!

TEMESVÁRY MANÓ

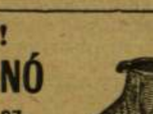

Budapest, király-utcza 1. sz.

ajánlja:

Hölgyeknek:

Füzős topánok brünelből, fénymázos hegygyel . . . frt 2.70
Topánok brünellből fénymázos hegygyel, magas szabással, finom kiállitással, rugonynyal . . . frt 3.—
Topánok erős chagrin- vagy borjubőrből, szögezve és csavarral, kettős -talppal, rugonynyal . . . frt 3.20

2149 **Uraknak:**

Topánok fénymázos- vagy bagaria-bőrből, szegezett és csavarral, ellátott kettős talppal igen erős . . . frt 3.80
Topánok finom bőrből diszes fénymázos hegygyel . . . frt 4.20
Topánok orosz fénymázos bőrből, szegezett kettős talppal, csavarral a legjobb lábbeli . . . frt 4.80
Csizmák vizhatlan kettős bagaria- vagy fénymázos bőrből, háromszoros csavarral, kettős talppal . . . frt 9.50
Topánok fiuknak fénymázos vagy bagariabőrből . . . frt 2.80
Gyermek-czipők brünel- vagy bőrből szegezett talppal . . . frt 1.50
és még több ezer pár különböző fajtákban.

Részletes árjegyzék-könyvek ingyen és bérmentve.—Levélbeli megrendelések pósta-utánvét mellett pontosan eszközöltetnek.

A FRANKLIN-TÁRSULAT magy. irod. intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utcza 4) megjelent és kapható:

FIEDLER IGNÁCZ.

A telekkönyvi törvény

gyakorlati alkalmazása.

Harmadik kiadás. Füzve 2 frt. 40 kr.

ROBEY ÉS TÁRSAI

Budapest — üllői út 1. szám

ajánlják kitünő

konkolyválasztó,

szóró- és szelelő-rostáikat,

2 lovas sorvető-gépeket,

szórva vető-gépeket,

szecska- és répavágókat,

és minden más, a gazdasági gép-szakmába vágó eszközöket, melyekből nagy készletet tartanak

2 78

Képes árjegyzékkel és bővebb tudósitással szivesen szolgálnak

Robey és társai.

A FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

Jókai munkái. 90, 91, 92, 93.

Népszerü kiadás.

Mire megvénülünk?

Regény.

Második kiadás.

Ára a négy füzetnek, két kötetben füzve 1 forint 60 kr.

Fekete Bernát

Magyarország első rendü műkereskedése

és

olajszínnyomatú képek

raktára

ajánl beszerzés végett, *aczélmetszvényeket, fényképeket, szobrokat,* továbbá Európa leghiresebb festőinek eredetijei után

olajszínnyomatú képeket

fényes arany barokk-keretbe foglalva és diszesen kiállitva, igen jutányos árakon és

havi részletfizetésekre.

Rendelmények hozzám czimezve, vagy pedig utazó ügynökeim által kéretnek tétetni.

Fekete Bernát
könyv- és műkereskedése,
2139 Budapesten Dorottya-utcza 3. sz.

A FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

Jókai Mór.

A magyar nemzet története

regényes rajzokban.

15 Geiger-féle képpel (292 lap, 8-rét).

Füzve 2 frt. Diszkötésben 3 frt.

A régi jó táblabirák.

Regény.

Irta

JÓKAI MÓR.

Harmadik diszkiadás.

Ára a három kötetnek 5 forint o. é.

Kovács József

tanár

SEBÉSZI KÓRODÁJA

a budapesti kir. magy. egyetemen 1871/2, 1872/3 és 1873/4 tanévben.

Közlik

ANTAL GEZA tr. és **RÉCZEY IMRE tr.**
kórodai tanársegéd. műtőnövendék.

44 fametszetü ábrával.

Ára füzve 2 frt 80 kr.

ADOMÁK ÉS JELLEMZŐ VONÁSOK

a forradalom- és honvéd-életből.

(8-rét, 182 lap) füzve 80 kr.

A HAZA BÖLCSE.

EMLÉKKÖNYV.

Szerkesztette

ÁLDOR IMRE.

Ára füzve 1 frt 60 kr.

MAGYAR BORS.

Válogatott magyar és külföldi adomák gyüjteménye.

Fejedelmek, államférfiak, irók, müvészek, szinészek, főurak, uracsok, papok, katonák, vadászok, hivatalnokok, diákok, orvosok, nagyvárosiak, mesteremberek, parasztok, zsidók, czigányok s egyéb nemzetiségek, stb. életéből.

Szerkeszté

VAJDA JÁNOS.

Ára 1 frt 40 kr.

A jelen gyüjtemény előnye abban áll hogy ebben:

a) az eddig lapokban, külön füzetekben megjelent legcsattanóbb, legjobb adomákat együtt találja a közönség, és pedig 1 frt 40 krért, holott az összes adomakönyvek megszerzése 20—30 frtba kerülne vagy még többe, s a mellett nagy számu izetlen, humortalan adomát kellene végig olvasnia, míg ebben a legnevettetőbbeket mind együtt megtalálja.

b) Ezen czél ugy lesz elérve, hogy számos adoma, melynek ereje épen a hosszadalmas és ügyetlen előadásban vész el, rövidebben és csattanósabban adatik elő.

c) Majd minden czim alatt fognak előfordulni teljesen eredeti, illetőleg még semmi gyüjteményben meg nem jelent adomák.

d) Idegen adoma a ánylag kevesebb számmal lesz, ezek válogatásánál csak a legeslegjobbakra és különösen azokra voltam tekintettel, melyek az illető nemzet szellemét és főbb jellemvonásait talalólag visszatükrözik, s érdekes és tanulságos összehasonlitások alapjául szolgálhatnak.

Kitünő hatással bir

mint *házi szer gyomorbajok, elrontott gyomor s étvágytalanságnál*

Dr. FERINI

ÉLET-GYÓGY-ITALA.

Egy nagy üveg ára 80 kr., kiesinynek 42 kr.

A rövid idő alatt oly nagyhirüvé lett **KÖSZVÉNY-SZESZ,** (mely idült köszvény ellen is használ) à *1 frt 20 krajczárért* szintén kapható:

Egyedül **FRANZ V.** főraktárában **SCHWARZ HENRIK**-nél Budapesten, egyetem-tér 2. szám. 1940—1

A FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irodalmi intézet kiadásában Budapesten (egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

A kereskedelmi törvény

magyarázata.

Irta

Dr. SCHNIERER GYULA,

kereskedelmi miniszteri osztálytanácsos, a kereskedelmi törvény tárgyalására egybehivott értekezlet volt szakelőadója.

Ára füzve 2 frt 80 kr.

PÉNZ

6-os kamatra

földbirtokok-, uradalmak- és bérházakra, ugyszintén községi kölcsönök egész Ausztria-Magyarország és Erdély számára, bármely összegben, 64 féléves részletekbeni visszafizetésre folyvást kaphatók a hatós. enged. leszámitoló és leszámitolást közvetitő iroda által Bécsben, Stadt, Schottenhof, 12. Stiege, Thür 8. Levelek bérmentve és német nyelven kéretnek intéztetni. 2095

EPILEPSIE

(nehézkór) levél után gyógyittatik dr. KILLISCH, különleges orvos által Neustadtban, Drezda mellett (Szászországban). *Már 8000-nél többen sikerrel gyógykezeltettek.* 1110

Egy okleveles

tanárnő,

ki Budapesten a felsőbb tanfolyamot a mennyiségtani és természettudományi osztályban a folyó évben jó sikerrel végezte, a rendes tantárgyakon kivül a zenetanban, zongorázásban, hegedülésben tökéletes, a franczia és angol nyelvben pedig elégséges oktatást tud adni, a magyar és német nyelvben tökéletesen jártas, kiván mint nevelőnő jo családban alkalmazást.

Bővebb tudósitás Bolte Frigyes ur könyvkereskedésében Budapesten, Mária Valeria-utczában 1. szám a. kapható. 2181

ADAMCSIK JÁNOS

lakatos-mester, Budapest en, VII. ker. Wesselényi (aréna) utcza 3. sz. a nagykereszt-utcza sarkán

ajánlja dús raktárát mindennemű

takaréktűzhelyekből

lemez- v. cserépfalazatta

valamint falazás nélkül. 215

Vidéki rendelmények pontosan eszközöltetnek, és árjegyzékek kivánatra küldetnek.

A FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

Történelmi könyvtár.

A magyar nép- és ifjuságnak

ajánlva.

Czimképpel és szines boritékba füzve.

Ára egy-egy füzetnek 40 kr.

1. Füzet. ***Hunyadi Mátyás király története.*** Jósika Miklós után.
2. „ ***Washington élete.*** Élet- és jellemrajz, Irving, Banroft s mások nyomán. Irta Dr. Lázár Gyula.
3. „ ***Mohammed élete.*** Irta Áldor Imre.
4. „ ***A nagy Napoleon császár története.*** Irta Áldor Imre.
5. „ ***Nagy Sándor és kora.*** Irta Áldor Imre.
6. „ ***Nero s az első keresztyén üldözés.*** Irta Vértessy Arnold.
7. „ ***XII. Károly svéd király története.*** Irta Áldor Imre.
8. „ ***Nagy Péter,*** a minden oroszok czárja. Irta Áldor Imre.
9. „ ***Nagy Frigyes élete.*** Irta Áldor Imre.
10. „ ***Karthago, vagy egy világváros története.*** Irta Áldor Imre.
11. „ ***Hősök és hóditók, vagy Mohammed utódai.*** Irta Áldor Imre.
12. „ ***Medicsi Lőrincz, vagy köztársaság aranykora.*** Irta Áldor Imre.
13. „ ***József császár vagy egy emberbarát a trónon.*** Irta Áldor Imre.
14. „ ***Hunyady János és kora.*** Irta Áldor Imre.
15. „ ***Attila hun király története.*** Irta Áldor Imre.
16. „ ***Két Rákóczyné.*** Irta Áldor Imre.
17. „ ***Korona és vérpad, vagy Stuart Mária története.*** Irta Áldor Imre.
18. „ ***Árpád*** és a magyarok letelepedése, irta dr. Toldy László.
19. „ ***Magyar nemzeti vértanuk.*** Irta Áldor Imre.
20. „ ***Bismarck, élet- és jellemrajz.*** Irta Csukássi József.
21. „ ***Columbus Kristóf.*** Irta Áldor I.
22. „ ***Nagy Károly,*** romai császár története. Irta Áldor I.
23. „ ***Hun utódok*** vagy az avar birodalom története. Irta Áldor I.
24. „ ***Szent László király élete,*** a legjelesebb honi történetirók felhasználásával. Irta Toldy László.
25. „ ***Széchenyi István*** gróf vagy Magyarország ujjászületése. Irta Áldor. I.
26. „ ***Julius Caesar*** története. Irta Vértesi Arnold.
27. „ ***V. Károly császár.*** Irta Áldor I.
28. „ ***XIV. Lajos,*** vagy Francziaország aranykora. Irta Áldor Imre.

A magyar nemzetnek soha sem volt nagyobb szüksége, mint most — arra, hogy a történet, „az élet mesterének" intéseit meghallgassa, számbavegye.

A Franklin-társulat érzékeny hiány pótlására vállalkozik tehát, midőn „Nemzeti muzeum", „Vasárnapi könyvtár", s más országosan elismert és fölkarolt gyüjteményes kiadványaihoz egy ujat csatol ismét, a *„Történelmi könyvtár"-t* mely a hazai és világtörténet főalakjait és mozzanatait vonzó előadással, a legkitünőbb és leghitelesebb források nyomán fogja bemutatni a közönségnek.

A csinos kiállitás s szinezett czimlappal *hét tömött ívre* terjedő füzetek csekély ára: 40 kr lehetségessé teszi hogy a legszerényebb hajlékba is eljusson e vállalat, melynek érdekes és tanulságos tartalmát fennebbi cimekben közöljük.

Fontos irodalmi jelentés.

A MAGYAR KÖLTÉSZET KÉZIKÖNYVE

a mohácsi vésztől a jelenkorig,

vagyis az utóbbi negyedfél század kitünőbb költői, életrajzokban és jellemző mutatványokban

feltüntetve **TOLDY FERENC** által.

Második, átdolgozott, kiadás, öt kötetben (1963 lapon). Budapest, 1876. 8-rét.

Ára füzve 10 frt. o. é., kötve 5 vászonkötetbe 12 frt. o. é.

A honszeretet s a nemzeti míveltségnek — a nemzet fenmaradása e két leghatalmasabb tényezőjének — első alapja a nemzet szellemi életének ismerete, ennek a nemzet köztudatába átmenetele. E szellemi élet legközvetlenebbül s legbensőbben a nemzet költészetében nyilatkozik: aminek érzetében a jelenkor culturnépei, a história minden más ágai felett irodalmok e részét mívelik legfőkép; s ez ismeret alkotja nálok az általános míveltség leglényegesebb eszközét.

Nekünk is költőink voltak a nemzet gondolkodása és érzéseinek legpraegnánsabb kifejezői. Ők inditották meg s támogatták folyvást a megmentő munkát a nemzeti öntudat ápolása, a hazafiúi szent tűz élesztése és irányzása, másfelől a szív, az erkölcsök s az ízlés nemesítése által. Ez adja meg a magyar költészetnek nem csak históriai fontosságát s kiváló érdekességét, hanem úgy nevelő mint gyönyörködtető hatását is.

Irodalmunk e fontos és legkifejlettebb ágának ismeretébe vezet be e munka, mely, midőn negyedfél század kiválóbb költőinek életét beszéli el, nem csak az irodalomtörténet mindannyi **egyes érdekes képeit** állítja fel, hanem egyszersmind a nemzeti és cultúrtörténetre vet számos megvilágosító sugarakat; s midőn az írókból kiválasztott jellemző **müveket vezet fel, magokat a századokat s a nemzetet beszélteti** köz- és erkölcsi élete különböző koraiban és terein.

E több mint **850 nagyobb-kisebb,** egész és töredék **költemény,** az elbeszélő és drámai úgy, mint a lyrai s vegyes nemekből. költészetünk **oly dús virágoskertét képezi,** mely nem csak tájékozást, **hanem gyönyört is nyújt** a mívelt olvasónak. Ezt tartva szem előtt, az inkább csak történeti érdekű korok **egy** kötetbe szoríttattak, míg a mult századnak, az irodalom feléledése óta, szinte **egy,** a **XIX-diknek pedig,** melyben költészetünk legszebb termékeinek legnagyobb része született, **három kötet** jutott, köztük ismét **egy, az ötödik, a jelenkornak legkitünőbb szellemeit állítja az olvasó elébe.**

Tartalma gazdagságának kitüntetésére felhozzuk az 5 kötet fejezeteinek teljes sorát:

I. KÖTET.

XVI. Század: Bevezetés. Horváth András. A jeremiádok. Szamosmelléki névtelen. Tinódi Sebestyén. Szendrei névtelen. Görgei Albert. Diványi Mehmet (renegát). B. Balassa Bálint.

XVII. Század: Bevezetés. Szenci Molnár Albert. Rimay János. Benicky Péter. Gr. Zrinyi Miklós. B. Liszti László. Kathol. egyházi költészet. Gr. Balassa Bálint. Gyöngyösi István. Gr. Kohári István. Népies költészet.

XVIII. Század 1772-ig: Bevezetés. Rádai Pál. B. Amade László. Faludi Ferenc.

II. KÖTET.

XVIII. Század 1772 óta: Bevezetés. Bessenyei György. B. Orcy Lőrinc. Barcsay Ábrahám. Ányos Pál. Gr. Teleki József. Péceli József. Baróti Szabó Dávid. Révai Miklós. Rájnis József. Pálóci Horváth Ádám. Gr. Gvadányi József. Gr. Ráday Gedeon. Szentjóbi Szabó László. Dayka Gábor. Bacsányi János. Verseghy Ferenc. Virág Benedek. Csokonai Vitéz Mihály.

III., IV., V. KÖTET.

XIX. Század: I. Bevezetés. Kisfaludy Sándor. Kazincy Ferenc. Kis János. Berzsenyi Dániel. Szemere Pál. Szász József. Tóth László. Vitkovics Mihály. Szentmiklóssy Alajos. Döbrentei Gábor. Gr. Teleki Ferenc. Dukai Takács Judit. Kisfaludy Károly.

II. Katona József. Horvát Endre. Fáy András. Kölcsey Ferenc. Bajza József. Székely Sándor. Czuczor Gergely. Vörösmarty Mihály. Debreceni Márton. Szabó István.

III. Garay János. Erdélyi János. Vachott Sándor. B. Eötvös. József. Székács József. Tárkányi Béla. Szigligeti Edvárd. Petőfi Sándor. Tompa Mihály. Arany János. Jókai Mór. Lévay József. Tóth Kálmán. Madách Imre. Gyulai Pál. Szász Károly.

A tartalmon kivül, a munka ajánlására elég lesz a szerzőnek úgy, mint az előbbi kiadásoknak kiérdemelt hírére hivatkoznunk. E munka vezérfonala mellett növekedett fel a mai nemzedék nagy része költészetünk ismeretében: úgy biszszük ez új átdolgozott s tetemesen bővített a mai napig folytatott kiadás hivatva van a munkának majd félszázad óta gyakorolt hatását ezentúl is folytatni.

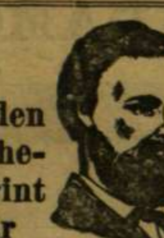

12 évi siker minden kétség fölé helyezé, miszerint Thedo tanár

SZAKÁLL-HAGYMÁJA

a legjobb és legbiztosb szer, a szép szakállnövés elérésére.

Számtalanok, a legmagasabb állásu férfiak közül is, szép szakállukat csupán ezen szernek köszönhetik.

Ezen szer a szakáll növését hihetlen gyorsasággal elősegiti ugy hogy 16 éves fiatalemberek is, a legrövidebb idő alatt teljes és erős szakállt nyertek általa, a melyet a bizonyitványok ezrei bizonyitanak.

Miután számos semmirevaló hamisitás ugyanazon név alatt áruba bocsáttatik, jó lesz arra ügyelni, hogy minden csomag a feltalálónak itten lenyomott pecsétjével legyen ellátva. Ára egy csomagnak 2 ft. 10 kr., postai küldéssel 10 krral több.

PROF. THEDO

Schwarzbach, 1875. febr. 25.

Fürst József, gyógyszerész urnak, **Prágában.**

Szives köszönetemet a szakáll-hagymáért; az igen hatásosnak bizonyult be, és én mindenkinek a legjobban ajánlhatom.

Hirt Károly J., s. k. épitési vállalkozó.

Valódi minőségben kapható: **Budapesten** Török József gyógyszerésznél, király-utcza 4. sz. **Pozsonyban:** Pisztory Bódog gyógyszerésznél, Mihálykapunál.

A FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

Jókai Mór munkái 95—97.

Népszerü kiadás.

Az elátkozott család.

Regény.

Második kiadás.

Három füzet. — Ára fűzve 1 frt 50 kr.

Boross Mihály

válogatott

KISEBB MUNKÁI.

Második kiadás. — Három kötet.

Ára egy-egy kötetnek 50 kr.

TARTALOM:

I. Egy nyomorék története. — A kis kertészek. — Az ujabbkori Jób.
II. A falu birája. — A fölfedezett ékszer. — Mártha.
III. Magyar Ferencz. Tanácsadó falusi gazda, milyennek kell lenni a földmivesnek. Népies irányregény, értelmes földmivesek számára.

ÚTON-ÚTFÉLEN.

Rajzok uti naplómból.

Irta

B. Pongrátz Emil.

Két kötet. Ára fűzve 3 frt.

Tartalom: **I. Ausztria és Németország.** Az operenczián túl (Linz). — Gmunden. — Tárczacsevegés Ischlből. — A »Königs-See« partján. — München és Hackländernél. — Látogatás Kaulbachnál. — »Rien ne vas plus« (Baden-Baden) »Pour la bonne bouche« (Baden-Baden). — Nürnbergi tárca. — Berlin. — **II. Svajz.** — Basel. — Fel a Rigire. — Úton-útfélen (Berntől a Jungfrauig). — Gildisdorfban. — A szénagyüjtés és a hegyi manók. — Franzsepp a kecskepásztor. — Lausannetól Montreuxig. — Challon. — Fenetta. — Apenzeller Ländli. — Az alpesi rózsa. — Genf. A Pilátuson a Pilátusról. — Uri kantonban. — Az öreg Flórian története. — Az ördög hidján. — A kik sirva eszik a hust. — A Rhonegletscheren. A Szt.-Gotthárdon. — Uton-útfélen (Unterwalden, Schwytz). — Zürich. — „Es zogen drei Burschen wohl über den Rhein". — **III. Olaszország.** — Velenczei képek (1—6). — L'anticamera della morte (Pisa). — Nápolyi levelek (1—6).

Növeldei értesités.

A szünidőt külföldön szándékozván tölteni, szerencsém van tudósitani a tisztelt szüléket, miszerint távollétemben, helyettesem *Barzó József* tanár úr — ki nálam 23 év óta működik — teljes tárgyismerettel adand felvilágositást intézetem irányában tudakozó kérdéseikre; kész szivvel küldi meg, kivánatra, intézetem programmját; pontosan kezemhez juttatja a hozzám Pestre czimzett leveleket; s érvényesen teljesiti a belépő növendék előjegyzését és beirását.

Fölveszek pedig **elemi** és **gymnasiumi** oktatásra, nem különben a **reál** és **gymnasiumi pályához előkészités végett**, 6—15 éves növendékeket rendesen, idősbeket a körülmények szerint:

akár **benlakók-**, akár **bejárók**, — akár úgymondott **félkosztosok** kivánnak lenni.

A tanitást szeptember 5-ik napján czélom kezdeni.

Budapesten, IV. ker. czukor-utcza 6. számu saját házamban.

Szőnyi Pál,

2175 királyi tanácsos, magánfinövelde-tulajdonos.

Valódi eredeti Serail-Pasta, tapasztalatszerüleg leghatásosabb szer szeplő, persenések, pattanások, arczvörösség, böratka, ránczok, májfolt stb. ellen, minden évszakban biztos segélyt nyujt, és pedig káros következmény nélkül, különösen a bőr tisztátalanságait eltávolitja. Ára 1 frt 50 kr.

Valódi eredeti Serail-bőr-ifjuitó-tej, keleti mosdó-Elixir, állandóan használva, szépiti a bört, s örök ifjusági friseséget kölcsönöz annak, ezen föiülmulhatlan szer különösen használtatik fürdő és minden mosakodás után és ha az arcz a nap hőségének vagy hidegnek kitéve van. Egy üvegcse ára 90 kr.

Valódi Serail-hajnövesztőszer. Ezen világhirü balzsam jeles tulajdonságait azon anyagnak köszöni, melyből készittetik; ezen balzsam — mint semmi más — medvezsirból kezsül, ennélfogva azon rendkivüli erővel bir, hogy egész kopasz helyeken is a legdusabb hajat növeszti. Egy elegans nagy porczellán-tégely ára 2 frt o. é.

Valódi Serail-fejkorpa-szesz, az egyetlen szer, mely már kétszeri használat után az annyira alkalmatlan fejkorpát megsemmisiti, valamint a sömörképződést a fejbőrön egyszermindenkorra elháritja. Egy üvegcse ára 90 kr. o. é.

Valódi keleti szakállnövesztő-kenőcs, még fiatal embereknél is a legrövidebb idő alatt a legdusabb szakállt növeszti. Több ezer férfi ezen csalhatlan szernek köszöni legszebb diszét. Ara 1 frt 60.

Valódi keleti haj- és szakáll-festőszer, megőszült barna és fekete hajnak előbbi természetes szinét visszaadja, vörös vagy szőke hajat tetszés szerint barnára vagy sötét-feketére fest. Ára 3 frt 20 kr minden hozzá szükséges készletekkel. (Össze nem tévesztendő az európai hajfestőszerekkel!!)

Pasta Miracula, indiai növényzsiradékból készült fehér ártalmatlan balzsam. Ha ezen balzsamból a bőr bármely részére, például az arczra, ajkakra stb. csekély mennyiséget dörzsölünk, az esetben még természetes vagy beteges sápadtságnál, söt élemedett koruaknál is 20 percz alatt ama utánozhatlan, mintegy odalehellt, virágzó s átlátszó testszint (Incarnat) idéz elő, milyent gyakorta csak feltünő szép és fiatal embereknél csodálunk, s mely sem izzadság, sem többszörös törölgetés által el nem távolitható. Ezen kitünő szer minden festőszernél többre becsülendő. Ára 1 frt 80 kr.

A fentebb elősorolt **készitmények**, a legelőkelőbbek pipere-asztalainál nélkülözhetlenek s az összes európai szépitőszereket felülmulják, mert nem önkényüleg választott anyagokból készittetnek, hanem közvetlenül a Kelet növényeiből vétetnek és ezredéveken át a Serail kizárólagos titkát képezték; egy világszerte ismert illatszer-vegyészi műhelyből erednek. **Mustapha Effendi**, csász... török udvari illatszerész Konstantinápolyban. — Valódi és eredeti minőségben Európában csak az alábbnevezett **főraktárban** kaphatók:

REISS B. urnál Budapesten,

király-utcza 46. szám, I. emelet,

hová minden megrendelések intézendők, melyek pontosan és lelkiismeretesen az összeg előleges beküldése vagy utánvét mellett teljesittetnek. Minden czikk mellé a szükséges használati utasitás hozzácsatolva van és pedig német és magyar nyelven. A póstán küldésnél csomagolás- és bélyegért 20 krral több számittatik. 1670

Dr. LENGIL FR.

NYIR-BALZSAMA.

Már magában a növényi nedv, mely a nyirből, ha annak törzsébe fúrunk, kifolyik, ember-emlékezet óta mint a legkitünőbb szépitő-szer ismeretes; ha még e nedv a föltaláló utasitása szerint vegyi uton balzsammá készittetik, majdnem csodás hatással működik.

Ha például azzal **az arcz vagy egyéb bőr-részek este bekenetnek, már a következő reggelen alig észre vehető pikkelyek válnak el a bőrtől, s az ezáltal vakitóan fehérré és gyöngéddé tétetik.**

Ezen balzsam elsimitja az arczon támadt ránczokat és himlő-helyeket, és annak ifjui arcz-szint ad; a bőrnek fehérséget, gyöngédséget, frisseséget kölcsönöz; szeplöt, májfoltokat, anyajegyet, az orr vörösségét, bőr-atkákat és a bőr egyéb tisztátalanságait a legrövidebb idő alatt eltávolitja. Egy korsó ára, használati utasitással együtt 1 frt 50 kr., póstán küldve 10 krral több. 1788-80

RAKTÁR: Pesten Török József gyógyszerésznél, király-utcza 7. — Pozsonyban: **Pisztory** gyógyszerésznél, Mihálykapu.

Finom bőr és vitorlavászon **kézi-böröndök** frt 3.20—25 Nagy **böröndök.**

Rajzokkal ellátott árjegyzékkel szivesen szolgálunk.

Minden nagyságu **fa uti-ládák** hölgyek és urak részére frt 4.20—40 frtig.

Tökéletesen berendezett **utitáskák, toilettek és szekrénykék**

Női ruháknak való nagy uti kosarak.

Kalapdobozok. Uti evőkészletek, tentatartók, tükrök. Esernyő- és bot-tokok. Plaid-szijjak. Szappan- és kenőcs-szelenczék.

Mindennemü kitünő **UTAZÓ és lovagló-eszközök** igen dus választékát ajánlják **KERTÉSZ és EISERT** Budapest, Dorottya-u. 2.

Uti tekercsek. Női és fürdő-kézi-táskák. Uti ivópohár és kulacs. Uti szivartár. Revolver frt 8—40. Rugany esőöltöny s köpeny.

Ujnemü igen czélszerü plaid- és ruha-tekercsek. Angol lovagló-nyergek 15 frttól 60 frtig.

Irásbeli **megbizások** kellő figyelemmel gyorsan eszközöltetnek.

Minden nagyságu **uti-táskák** 1.80—40 frtig. *Vállba függeszthető* **táskák.**

Mint egy uj, ép oly elegans mint tartós honi gyártmányt a t. cz. közönség különös figyelmébe ajánljuk a fentebbi rajz szerinti m. kir. szabad. **Uj patent nádfonadék böröndnemet.**

Kézi böröndök				Nagy uti kosarak		
16	18	20	22"	28	30	40"
frt 8.40	9.80	11.20	12.60	frt 35.—	40.—	45.—

A FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utcza 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

VIRÁGREGÉK.

Irta

TOMPA MIHÁLY.

Egy sz y czimképpel.

Ára fűzve igen diszesen kiállitva 2 ft 50 kr.

UJABB KÖLTEMÉNYEK.

Irta

Vajda János.

Ára fűzve 1 frt 30 kr.

Kiss József

KÖLTEMÉNYEI.

Ára fűzve 2 forint.

Az iskolai

takarék-pénztárakról.

Szózat a tanitókhoz és tanitónőkhöz

francziául irta

LAURENT F.

Forditotta: —y. —t.

Második, függelékkel ellátott kiadás.

Ára fűzve 40 krajczár.

Vörös Eszter.

GAZDASSZONYOK KÖNYVE.

Ára fűzve 40 kr.

Kiadja és nyomatja Franklin-Társulat Budapest, egyetem-utcza 4.

Előfizetési föltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre .. 12 frt, félévre .. .. .. 6 „ | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre .. .. 8 frt, félévre .. .. .. 4 „ | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre .. .. 6 frt, félévre .. .. 3 „

32. szám. — 1876. Budapest, augusztus 6. XXIII. évfolyam.

SZÉKÁCS JÓZSEF.

(1809—1876.)

Itt is egy név, ott is egy név: hányat elvisz minden egy év! igy sohajtunk fel önkénytelenül, midőn a szomoru hirt veszszük, hogy irodalmunk régi érdemes veteránjainak száma ismét kevesebb egygyel, — Székács Józseffel. Jóval több, mint negyven éves irói pálya s társadalmi érdemek emlékei vannak e névhez kötve, melyet hir, köztisztelet és szeretet sugárzott körül, s ősz fürteivel és mosolygó arczával a hol megjelent: senkinek sem jutott eszébe, halálát várni annak, a kitől ujabb munkákat vártunk még és pedig egészen a régi erőben s tapasztalás és izlés által finomult formákban, évről évre érettebb gyümölcseit a gondolkodásnak és nemes érzéseknek. Csak nemrég is, ismételve ott láttuk őt a Kisfaludy-társaság felolvasó asztalánál, derült homlokkal, mint a napsütötte havas bércz, ékesen szóló ajakkal, mely gyakran elragadott s nem egyszer elbájolt, vidám kedélylyel, mely mint a nyájas szeptemberi nap hoszszu és meleg őszt igért. Hetek óta halljuk már sulyos betegsége aggasztó hirét, de nem szüntünk reméleni felgyógyulását, s vártuk, hogy kezéből veszszük még a teljes Horácziust, e mosolygó bölcset, kinek erkölcsei és hangja oly jól illettek hozzá. De reményeink ezuttal megcsaltak; s ma a szomoru kötelesség jutott részünkbe, összeszedni pályája elszórt emlékeit, hogy azokból az ember képét, a maga egész épségében s teljes kerekségében összeállitani megkisértsük. Mert ritka élet dicsekhetik oly összhanggal, mint az övé.

Székács József 1809-ben, február 2-án született Orosházán, hol atyja jó módu és tisztes iparos volt, de a kit számos gyermekkel áldott meg a gondviselés. A becsületes timármesternek nem igen volt kilátása arra, hogy fiait taníttathassa még felsőbb iskolákban is, s a kis Jóskát, hogy a helybeli elemi iskolákat végezte, a maga becsületes mesterségére akarta fogni. De Szigeti János, a ki az orosházi vegyes ajku evang. gyülekezetnek magyar ajku papja volt, a fiuban oly szellemi elevenséget és szorgalmat fedezett föl, hogy rábeszélte atyját: tanittassa tovább a gyermeket. Elküldötte tehát a mezőberényi kis gymnáziumba, a hol Benka Ádám volt a tanár s ez a csakugyan évről évre szebb reményekre jogositó fiut csakhamar bevezette nemcsak a latin nyelv elemeinek ismeretébe, hanem a klasszikusok értésébe és szeretetébe is. Nem korán kezdvén az iskolákat, már 18 éves volt, mikor a philosophiára mehetett Sopronba; de e késedelem inkább javára, mint kárára volt, mert elméje fejlettebb, kedélye tisztultabb s jelleme állapodottabb volt, mint mai napság a legtöbbeké, kik az iskolai pálya hasonló fokán (még éretlenül) állanak. Székács ekkor már nemcsak a római klasszikusokat folyvást olvasta, hanem a görög nyelvben is szép előmenetelt tett az iskolában, a mit később, magánszorgalom utján annyira vitt, hogy hellenistáink egyik legkitünőbbje válék belőle. De hasonló kedvét lelte az akkor már legujabb, klasszikus korszakába lépett magyar költészetben is, mely már Berzsenyit és Kölcseit, a két Kisfaludyt és Vörösmartyt nevezhette első rangu csillagainak. Esetleg Berzsenyi volt az első magyar költő, a kit Székács olvasott; és a formáiban Horáczius, de szellemében egészen magyar ódaköltő mind a két irányban nagy és mély benyomást tett lelkére s izlésére.

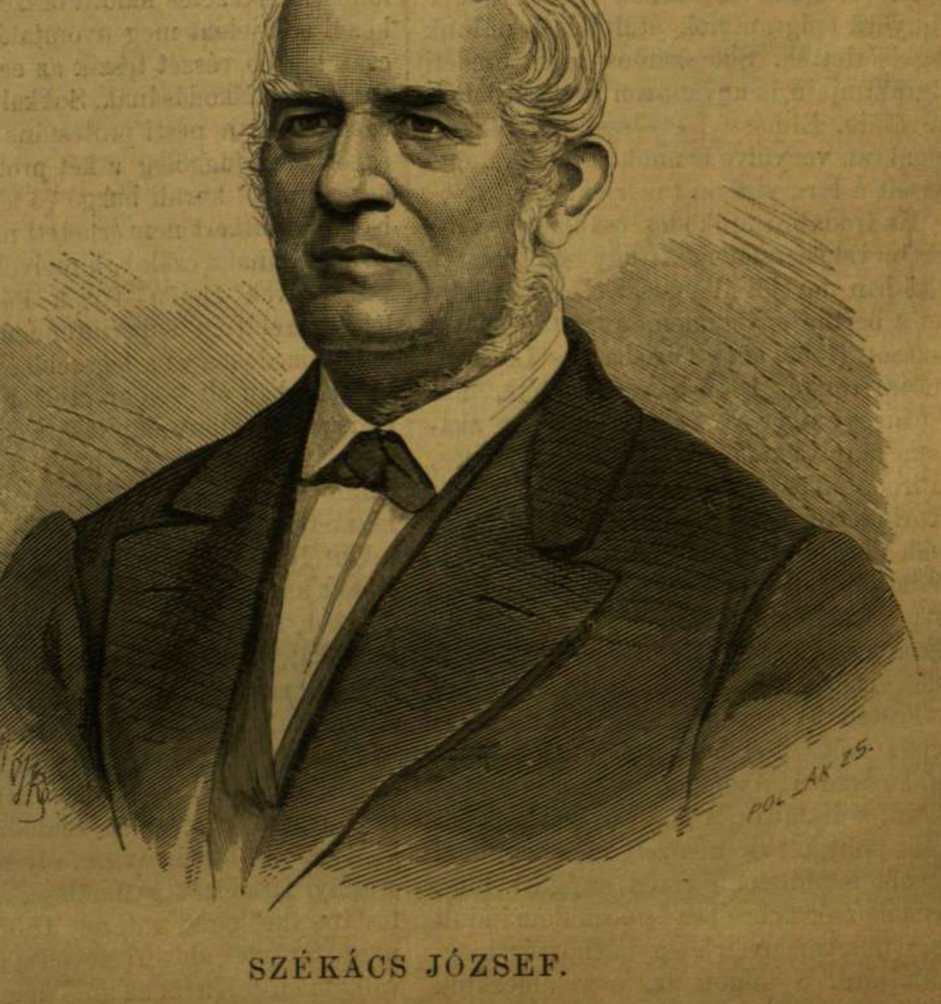

SZÉKÁCS JÓZSEF.